

INVENTERINGAR AV SJÖFÅGLAR, OCH GÄSS I SVERIGE

International counts of waterbirds, and geese in Sweden

Årsrapport för 2013/2014
Annual report for 2013/2014

Leif Nilsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Summary	3
Inledning	5
Material och metodik	6
Väderleksförhållanden	9
Sjöfågelinventeringarna	10
De viktigaste arterna	11
Gåsinventeringarna	38
Tack	54

Biologiska institutionen, Lunds Universitet

Lund 2014

Kontakt adress:

Leif Nilsson, Ekologihuset, 223 62 Lund
Leif.nilsson@biol.lu.se

046-2223709. 070-5255709

SUMMARY

Nilsson, L. 2014. Counts of staging and wintering waterfowl and geese in Sweden. Annual report 2013/14. Department of Biology, Lund University. 54 pp.

*This report presents the results of the **International Waterfowl Census (IWC)** in Sweden in January 2014, including the supplementary national September count in 2013, and the **International Goose Counts** in Sweden 2013/13. The main aim of the January and September counts are to produce annual population indices for the more common species. The midwinter counts have been organized every year since the start of the IWC in 1967, whereas September counts started in 1973.*

*Since 1987-89, the coverage of the January counts have been standardized to give representative indices for the southern parts of the country (there is no open water further north in normal years). Up to 2012/13, waterbird indices were calculated as chain indices, i.e. comparing counts in two consecutive years, then recalculating primary indices to the master year. In 2014, the method for calculating indices was changed and all waterbird indices in this report have been recalculated according to the TRIM- method that will be used in the future. TRIM-indices for the different waterbird species are presented for the September and Midwinter counts in a series of graphs and shortly commented on in the text. In the top of the graphs two values are presented giving the per cent change for the whole series (H) and the last ten years (10) in addition to significance levels. Total numbers counted in September 2013 and January 2014 are shown in **Table 1**.*

*Regular goose counts started in Sweden in 1977/78 and have been undertaken every year since then. Now they include counts in September (started in 1984 for Greylag Geese), October, November and January. Annual totals for the more important species are presented in graphs with examples of distribution maps for the last season. Totals counted during the last season are found in **Table 2**.*

*Since the start of the September counts of **Greylag Goose** in 1984 the numbers counted in Sweden has increased from about 20 000 to more than 225 000 in 2010 but less than 200000 were counted in September 2011 - 2013. In October the majority of the **Taiga Bean Geese** are probably staging in Sweden. In October 2010 about 48000 Bean Geese were counted which is lower than the about 60000 counted in the years 2007 – 2009, but in October 2011 about 56000 Beans were counted and in 2012 the number was around 63000. Numbers in October 2013 were again lower. However the total for 2011 includes about 7800 **Tundra Bean Geese**, which recently have been found staging in Sweden in larger numbers than before. No separation could be made for 2012/13, but in January 2014 most Bean Geese were separated according to subspecies; 23 390 **Taiga Beans** were counted compared to 9330 **Tundra Beans** and 9200 unidentified Bean Geese. The **Canada Goose** is still increasing, with more than 70000 counted in January 2009. January 2011 was a very cold and snow winter and only about 21000 remained in Sweden. January 2012 -2014 were again milder but the total counted was only 35000 and 50000, respectively. The increase in the number of **Barnacle Geese** has continued and in the autumn of 2012 no less than 200000 were counted but numbers in 2013 were slightly lower, 192 000. In January 2014, no less than 35000 Barnacle Geese were found in south Sweden. The increase for this species has been very marked and reflect changed staging habits in northwestern Europe.*

Homepage:

www.biol.lu.se/zooekologi/waterfowl/index.htm

INLEDNING

Denna rapport sammanfattar resultaten från de internationella gås- och sjöfågelinventeringarna i Sverige under hösten 2013 och januari 2014 med tillbakablickar över beståndsutvecklingen sedan inventeringarna startade.

De **internationella midvinterinventeringarna av sjöfågel (IWC)** i Sverige har pågått sedan januari 1967, dvs. sedan starten av det internationella programmet. De organiseras och samordnas av Wetlands International med säte i Nederländerna och täcker hela Europa med angränsande områden. En nationell samordnare i varje land leder inventeringarna och rapporterar till högkvarteret samtidigt som man svarar för de nationella bearbetningarna. De svenska inventeringarna ingår också som ett led i den av Naturvårdsverket organiserade Nationella Miljöövervakningen. Förutom midvinterinventeringen ingår sedan 1973 också en kompletterande **nationell septemberinventering** för att främst täcka in de arter som under vintern lämnar landet.

Medan de årliga midvinterinventeringarna avser att ge underlag för att följa trenderna och beståndsutvecklingen för de flesta vanliga andfåglar så krävs speciella insatser med bl.a. flyg och båt för att täcka in de havslevande arterna. De internationella midvinterinventeringarna kompletteras därför med jämna mellanrum med mer heltäckande inventeringar. Landstäckande flyginventeringar av de inre farvattnen i Sverige och andra länder har genomförts några gånger, i Sverige senast under vintern 2004. De yttre svenska farvattnen kunde för första gången täckas i sin helhet med linjetaxeringar vintern 2009. De flesta viktiga offshore områden i Östersjön inventerades också med flyg vintrarna 2010 och 2011.

Parallellt med sjöfågelinventeringarna organiserar Wetlands International **internationella gåsinventeringar**, vilka pågått i Sverige sedan 1977/78. Det internationella programmet innefattar också räkningar av övervintrande **vadare** (organiserade av den fristående Wader Study Group, numera en integrerad del av Wetlands International), men dessa är inte aktuella i Sverige eftersom vi normalt har mycket få övervintrande vadare i landet.

Även om de internationella sjöfågelinventeringarna liksom gåsinventeringarna och vadarräkningarna startade som europeiska projekt och fortfarande har sin största täckning i denna del av världen, så säger namnet Wetlands International att man syftar till att nå en global täckning. Man har därför upprättat regionala kontor i olika världsdelar.

Resultaten från Wetlands Internationals arbete redovisas på många olika sätt i rapporter, i vetenskapliga arbeten och vid internationella konferenser. Sålunda möttes arbetsgruppen för änder i Danmark 2006, Camargue, Frankrike 2009 samt i Tjeckien 2012 medan gåsgruppen hade möten i Ladakh i Indien våren 2008, Höllviken, Skåne 2009, Ryssland 2011, Norge 2012 samt Frankrike 2013. Vi hade också ett internationellt möte för samordnarna inom sjöfågelräkningarna i Rumänien 2013.

De internationella resultaten från projektet samt andra delar av Wetlands Internationals arbete för skyddet av våtmarkerna och deras fauna återfinns på hemsidan: www.wetlands.org, där man också finner länkar till de olika delprojekten samt sammanställningar av resultat på en internationell nivå. På basis av inventeringarna och annan information publicerar Wetlands International regelbundet Waterfowl Populations Estimates, som uppdateras med tre års intervall och som ger en sammanfattning av kunskapen om beståndsstorlek, trender och hotbild för världens vattenfåglar baserat på de senaste undersökningarna. Numera finns dessa enbart elektroniskt på hemsidan.

Årets rapport redovisar resultaten från både sjöfågel och gåsinventeringarna i Sverige 2013/14 men redovisar också trender i bestånden sedan starten av inventeringarna. Före 2004/05 redovisades dessa inventeringar i separata rapporter. Den nationella traninventeringen som under några år samordnades med gåsinventeringen i september avslutades i och med hösten 2012. Resultaten från inventeringarna återfinns också på INTERNET under adressen:

www.biol.lu.se/zoekologi/waterfowl/index.htm.

På hemsidan kan man dels hitta allmän information om projektet, men också ladda hem äldre rapporter, samt snabbare få aktuell information från de pågående och kommande inventeringarna. Man hittar också sammanställningar över inventeringsresultat för viktigare lokaler samt mer detaljerade redovisningar av inventeringsresultaten för vissa arter. Här finns också mer detaljerade länkar till Wetlands Internationals redovisning av inventeringsresultaten.

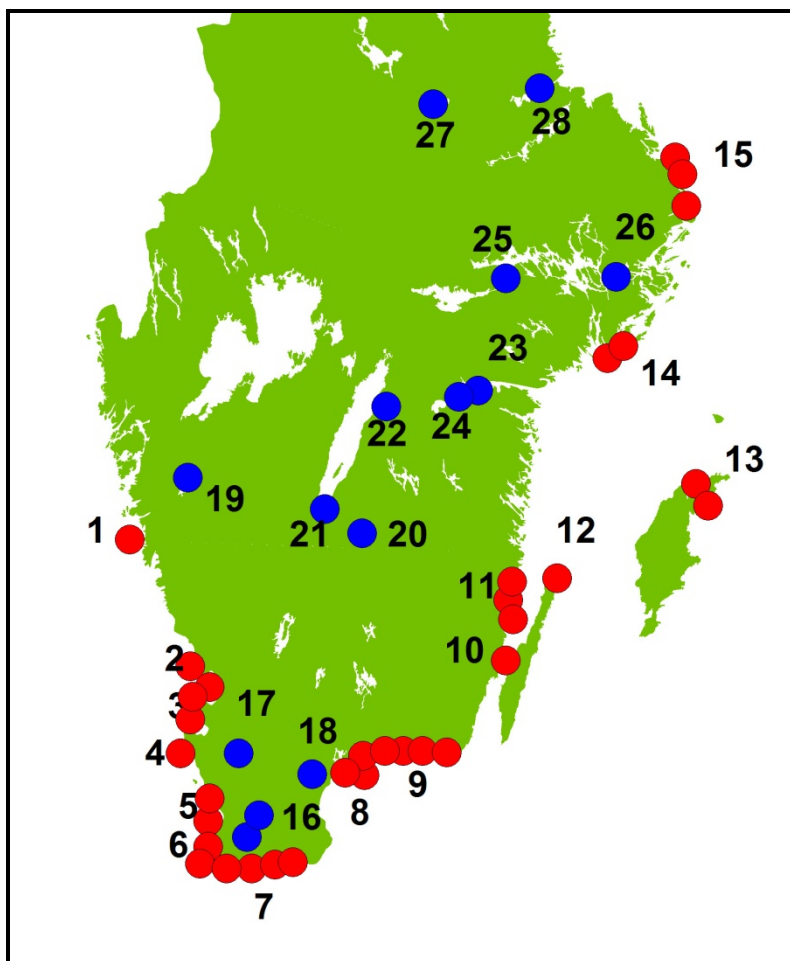
MATERIAL OCH METODIK

Inventeringarnas omfattning

Sedan 1987 har sjöfågelinventeringarna i Sverige varit mer standardiserade än tidigare och midvinterinventeringen koncentrerad till ett antal större (referens)områden (**Fig. 1**) jämnt fördelade över södra Sverige för att ge ett säkert underlag för de årliga populationsindexen. I planerna för midvinterinventeringarna ingår också att dessa med ett antal års mellanrum skall vara så heltäckande som möjligt. En sådan landsomfattande inventering genomfördes senast i januari 2004, varvid samtliga inre farvatten och skärgårdar till och med Väddö-kusten i Uppland kunde täckas i sin helhet bl.a. genom omfattande land och flyginventeringar. Före 2004 genomfördes en så pass fullständig inventering i början av 1970-talet. En ny storinventering är aktuell för den närmaste framtiden.

Vid septemberinventeringen 2013 inventerades 124 lokaler mot 181 året innan.. Täckningen efter kusterna var ungefär densamma som de närmast föregående åren, dvs. med större sammanhängande kustområden inventerade i södra Halland, Skånes västkust samt i norra Kalmarsund samt stickprovsmässig täckning i övriga delar av södra Sverige (**Fig. 2**). Däremot inventerades få lokaler i inlandet. Här finns goda möjligheter för intresserade ornitologer att göra en insats kommande säsonger.

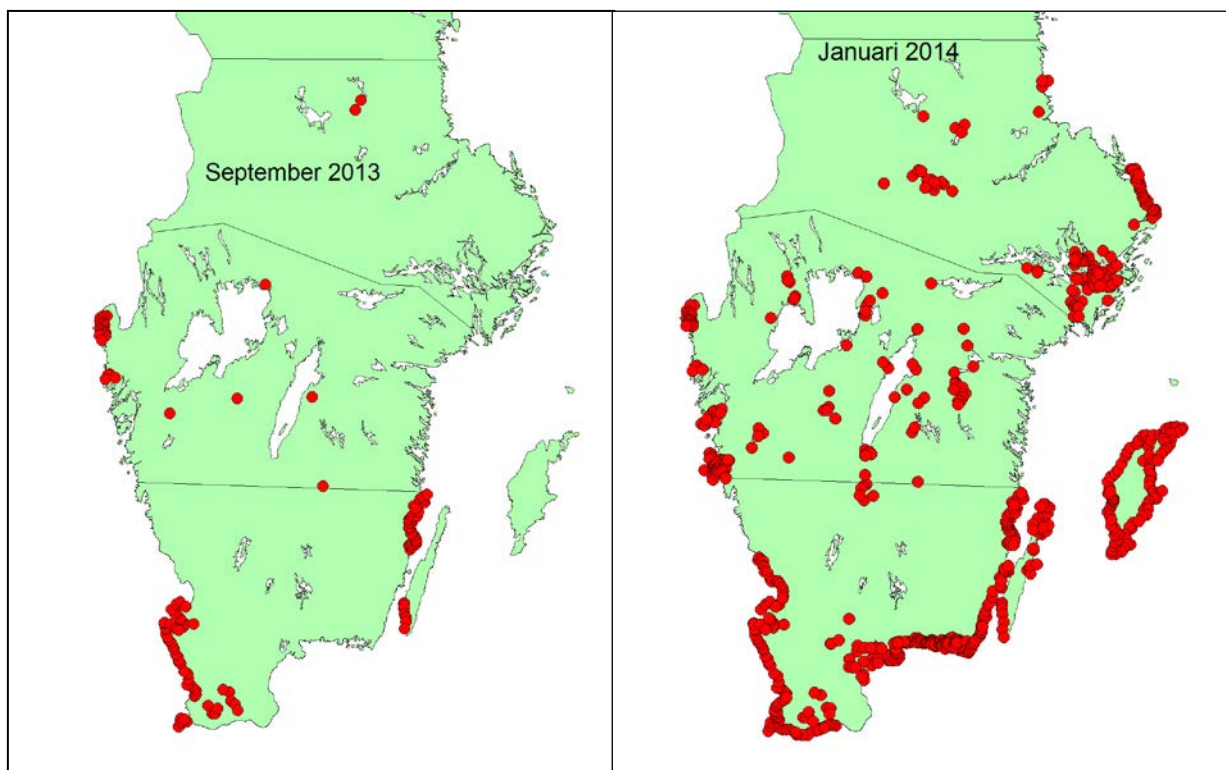

Fig. 1. Geografiskt läge för referenslokaler, dvs. större områden som räknats varje vinter sedan 1987. 1-15 kustområden, 16 – 28 inlandslokaler.

Geographical position for reference areas, i.e. larger areas covered in the same way every winter since 1987. 1-15 coastal areas, 16 – 28 inland areas.

Vid midvinterinventeringen 2014 inventerades 698 lokaler, medan 767 lokaler inventerades året innan. Indexlokalernas geografiska läge framgår av **Fig. 2**. Sedan 1987 har en del av inventeringslokalerna vid midvinterinventeringarna koncentrerats till ett antal referensområden (**Fig. 1**) med flera ingående mindre räkningsenheter, vilka inventerats varje år. Därutöver har som vanligt ett antal mindre lokaler ingått i underlaget för de årliga beståndsindexen.

Fig. 2. Inventeringslokalernas geografiska läge i September 2013 och januari 2014.
The geographical position of the sites covered in September 2013 and January 2014.

Inventeringsmetodik

Sjöfågelinventeringarna baseras i huvudsak på landbaserade räkningar av rastande/övervintrande fåglar inom på förhand definierade områden. Eftersom inventeringarna i huvudsak är avsedda att belysa förändringar i bestånden mellan olika år och speciellt att kartlägga långtidsförändringar är det viktigt att lokalerna inventeras med samma gränser år från år. För detta ändamål delades också landets kuster och många sjöar in i räkningsenheter med fixa gränser redan efter de första årens räkningar.

I huvudsak räknas samma lokaler varje år, varvid de olika räkningsområdena täcks från lämpliga observationspunkter och avspanas med kikare och tubkikare. För midvinterinventeringen fastställdes under 1980-talet ett antal referensområden spridda över södra Sverige (**Fig. 1**), vilka inventeras varje år med samma täckningsgrad. Men det är också viktigt att få med nya lokaler och täcka in ev. förändringar i utbredningen.

Gåsinventeringarna syftar däremot till att få en så fullständig täckning som möjligt av samtliga rastlokaler vid resp. inventeringstillfälle. När det gäller gåsinventeringarna är det inte lika lätt att definiera räkningslokalerna som vid sjöfågelinventeringarna eftersom gässen sprider ut sig för att söka föda på kringliggande fält. Lokalerna definieras därför efter den sjö/havslokal etc. där gässen övernattar resp. vilar under dagen. Själva räkningarna genomförs antingen så att gässen räknas på morgon eller kvällsflygningen till/från födosöksområdena eller genom att fälten genomsöks runt en rastlokal. När det gäller sädgåsen har valet av inventeringsmetod stor betydelse för möjligheterna att skilja ut tundragäss från taigagäss. Detta är inte möjligt i flockarna av flygande gäss.

För gäss genomsöks också SVALAN för att täcka in ev. nya lokaler som rapporterats hit direkt. Ett problem med denna fria rapportering är emellertid att det inte alltid är helt lätt att jämföra dessa rapporter med de som kommer in från de regelrätta inventeringarna eftersom lokalerna kan avgränsas på många olika sätt och dessutom vet man inte alltid om en rapport från en lokal på SVALAN täcker samma område som de standardiserade lokalerna eller om observatören endast besökt en mindre del av området.

Indexberäkning

Sjöfågelräkningarna ligger till grund för beräkning av årliga populationsindex. Liksom tidigare redovisas uppdaterade indexdiagram sedan starten av projektet. Fram till och med 2012/13 (förra årsrapporten) utnyttjades sk. Kedjeindex, men från och med denna rapport används TRIM-metoden, vilken blivit en standard för denna typ av inventeringar. Indexvärdena för tidigare år kan därför se annorlunda ut om man jämför diagrammen i denna rapport med dem i tidigare rapporter. För de vanligare arterna är skillnaderna för de senare åren (sedan referensområdena infördes) inte särskilt stora, men fördelarna med TRIM är att metoden ger säkrare underlag för trendberäkningar och möjliggör att trender beräknas för fler arter.

VÄDERLEKSFÖRHÅLLANDEN

Hösten 2013.

September 2013 kännetecknades av förhållandesvis varmt och torrt väder under första halvan av månaden, men i mitten av månaden skedde ett markant omslag till mer ostadigt väder och man kan säga att hösten nått landet.

Oktober 2013 inleddes med högtrycksväder och ganska kallt, men redan efter några få dagar ändrades situationen och en serie lågtryck med ostadigt väder passerade landet. Mitten av månaden uppvisade osedvanligt höga temperaturer för månaden.

November var förhållandevis mild och hela månaden kännetecknades av flera lågtryckspassager och ostadigt väder.

Januari 2014

Vintern 2014 var mild och under den första veckan förekom knappast någon is efter de svenska kusterna. Från den 10 blev det emellertid något kallare, men månaden kan ändå karakteriseras som mild. Kring mitten av månaden förekom en hel del is i de inre skärgårdarna och de flesta sjöar i sydsverige var isbelagda.

SJÖFÅGELINVENTERINGARNA

I och med årets inventeringar har septemberinventeringarna pågått under 41 säsonger, medan midvinterinventeringarna, som startade 1967, har pågått i 48 år. Antalet inräknade individ av de olika arterna på samtliga lokaler räknade vid de landbaserade inventeringarna framgår av **Tabell 1**.

Tabell 1. Antalet inräknade individ av de olika arterna vid de internationella sjöfågelinventeringarna i Sverige i september och januari 2013/2014. Kust och inlandslokaler redovisas separat.

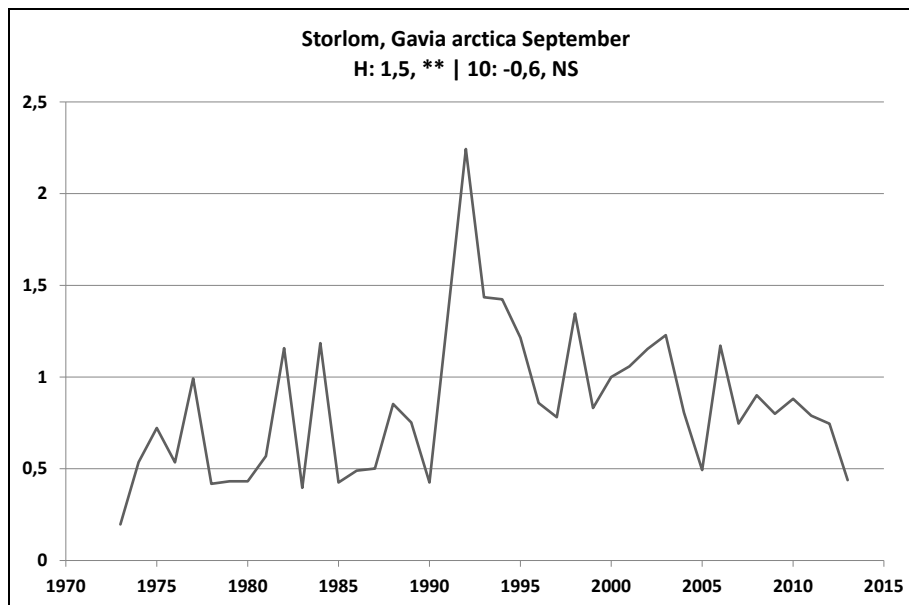
Total numbers counted of the different species at the September and January counts in 2013/2014 Separate totals are given for coastal (kust) and inland (inland) sites in addition to the overall totals (summa).

ART	SEPTEMBER			JANUARI		
	Kust	Inland	Summa	Kust	Inland	Summa
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	8578	5637	14222	67964	26790	94754
Kricka <i>Anas crecca</i>	4274	12552	16850	2058	220	2278
Snatterand <i>Anas strepera</i>	33	4685	4718	60	54	114
Bläsand <i>Anas penelope</i>	6619	8520	15182	6529	472	7001
Stjärtand <i>Anas acuta</i>	566	352	918	80	1	81
Skedand <i>Anas clypeata</i>	641	267	908	1	3	4
Bergand <i>Aythya marila</i>	1	136	137	28092	6	28098
Vigg <i>Aythya fuligula</i>	3563	2855	6461	118020	2170	120190
Brunand <i>Aythya ferina</i>	23	13610	13633	1473	362	1835
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	1041	609	1650	35009	1402	36411
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	6763	0	6763
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	28	0	28	5281	9	5290
Sjööorre <i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	6969	39	7008
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	6538	0	6538	28441	18	28459
Småskrake <i>Mergus serrator</i>	573	0	573	4784	6	4790
Storskrake <i>Mergus merganser</i>	694	79	773	5656	1817	7473
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	0	16	16	3214	289	3503
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	63	1	64	73	0	73
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	2779	5631	8410	13489	3705	17194
Sångsvan <i>Cygnus cygnus</i>	11	104	115	1267	1472	2739
M Sångsvan <i>Cygnus bewickii</i>	0	0	0	17	0	17
Sothöna <i>Fulica atra</i>	1946	9086	11032	9580	1144	10724
Skäggdopping <i>P. cristatus</i>	122	730	852	637	486	1123
Gråhaked. <i>P. griseigena</i>	13	3	16	6	1	7
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	0	4	4	42	0	42
Svarthls. dopping <i>P. nigricollis</i>	0	1	1	0	0	0
Småd. <i>Tachybaptus ruficollis</i>	0	0	0	34	12	46
Storlom <i>Gavia arctica</i>	4	0	4	88	0	88
Smålom <i>Gavia stellata</i>	1	0	1	59	0	59
Häger <i>Ardea cinerea</i>	226	343	579	448	157	605
Egretthäger <i>Egretta garzetta</i>	0	1	1	0	0	0
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	6562	755	7317	8482	604	9086
Toppskarv <i>Ph. aristotelis</i>	0	0	0	12	0	12
Sillgrissla <i>Uria algae</i>	0	0	0	7	0	7
Tordmule <i>Alca torda</i>	1	0	1	3	0	3
Tobisgrisla <i>Cephus grylle</i>	3	0	3	40	0	40
ANTAL LOKALER						
Number of sites	108	16	124	530	168	698

De viktigaste arterna

De viktigaste arterna presenteras nedan med diagram som visar TRIM-index för inventeringarna i september och januari i de fall data räcker för att beräkna index för båda månaderna, i annat fall visas index för den månad materialet medger. I diagrammen anges två värden på procentförändringen per år samt signifikansnivån. Först ges värdet för hela serien (H), sedan värdet för den senaste tioårsperioden (10).

Storlom *Gavia arctica*

Fig. 3. Midvinterindex för storlom *Gavia arctica* 1971 – 2014.

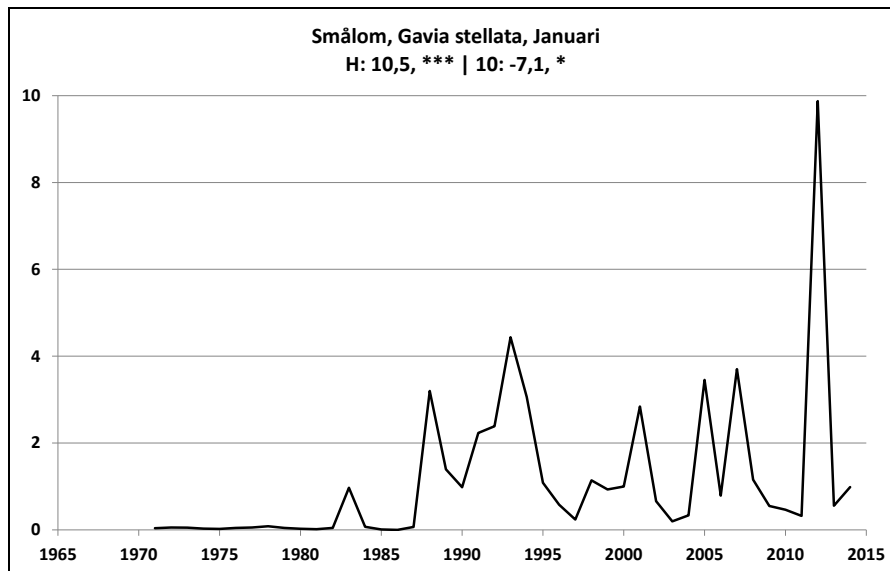
*Midwinter indices for Black-throated Diver *Gavia arctica* 1971 – 2014.*

Antalet storlommar som räknas in vid sjöfågelinventeringarna har normalt varit ganska lågt. Vid årets midvinterinventering sågs totalt 88 storlommar vid kusterna. Arten förekommer dock regelbundet i inventeringsprotokollen och TRIM-index har kunnat beräknas för midvinterinventeringarna.

Index visar inte oväntat betydande fluktuationer mellan olika år, vilket är att vänta för en så pass sparsamt förekommande art (**Fig. 3**). Långtidstrenden är signifikant ökande, medan de sista tio årens index visar en minskande tendens (inte signifikant).

Smålom *Gavia stellata*

Smålommen räknas normalt in i ganska måttliga antal vid midvinterinventeringarna, medan areten är mer sparsamt förekommande i septemberprotokollen. Liksom storlommen visade den en signifikant ökande trend för januari sedan starten (**Fig. 4**). 2012 noterades ovanligt många smålommar, speciellt i Laholmsbukten på Västkusten. Totalsumman för midvinterinventeringen var 596. I januari 2014 räknades mer normala 59 smålommar.

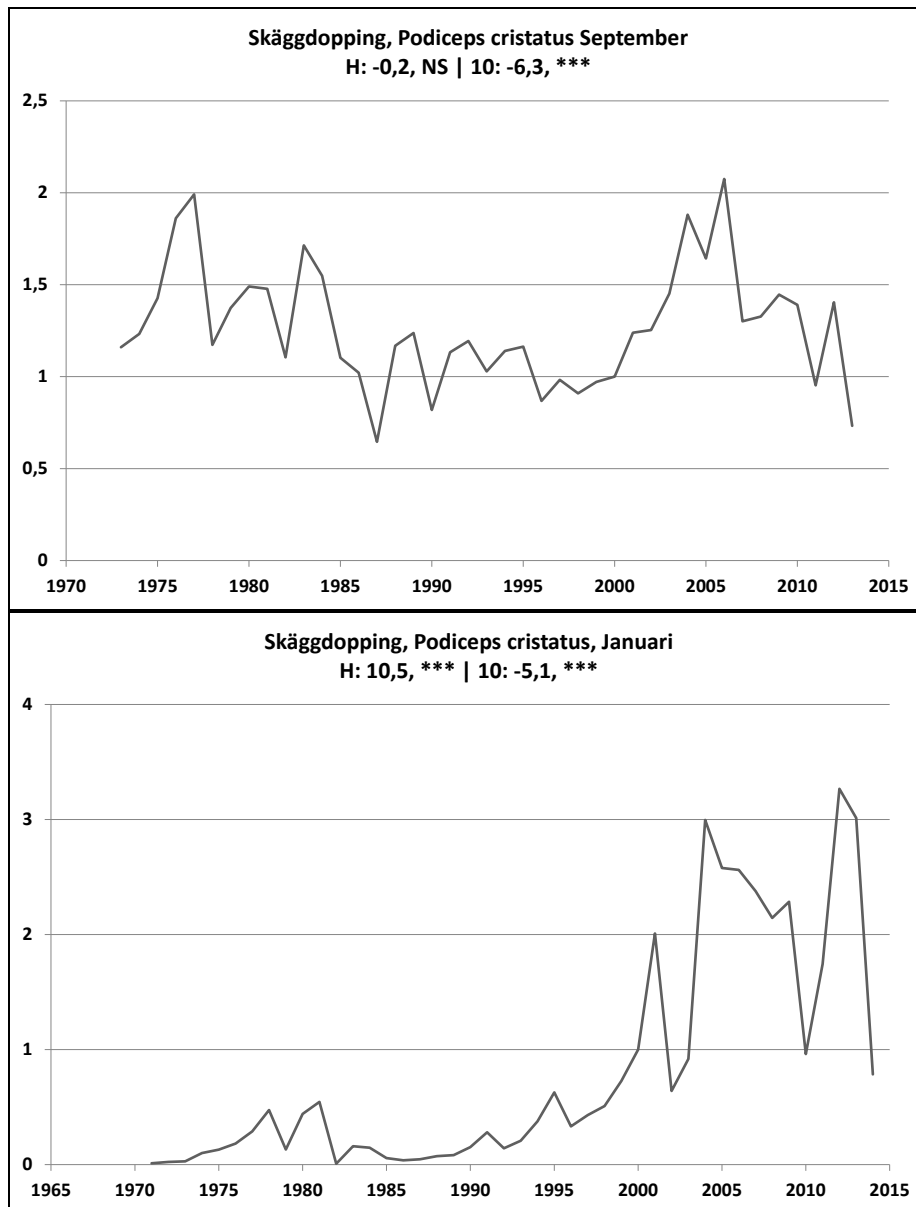
Fig. 4. Midvinterindex för smålom *Gavia stellata* 1971 – 2014.
*Midwinter indices for Red-throated Diver *Gavia stellata* 1971 – 2014.*

Skäggdopping *Podiceps cristatus*

TRIM-index för skäggdoppingen visar ingen tydlig trend för antalet doppingar i september, däremot visar index två perioder med högre värden och en mellanliggande period med lägre antal skäggdoppingar på de svenska rastlokalerna under ett antal år (**Fig. 5**). Nedgången i antalet rastande skäggdoppingar efter de första åren fångades upp av tidigare redovisade kedjeindex, vilka däremot missade den senare noterade återhämtningen.

Före 1990 sågs endast enstaka skäggdoppingar vid midvinterinventeringarna, men från 1995 har antalet övervintrande skäggdoppingar vid de svenska kusterna ökat markant (**Fig. 5**). Vid den landsomfattande inventeringen i januari 2004 sågs inte mindre än 3500 skäggdoppingar och mer än 3000 skäggdoppingar har räknats in på referensområdena vid några tillfällen. Siffrorna för skäggdoppingen är emellertid svårtolkade eftersom en mycket stor andel av doppingarna återfinns i ett par större flockar i Lundåkrabukten i Skåne, där de ofta ligger så långt från land att de kan vara svåra att räkna om havet inte är ovanligt lugnt.

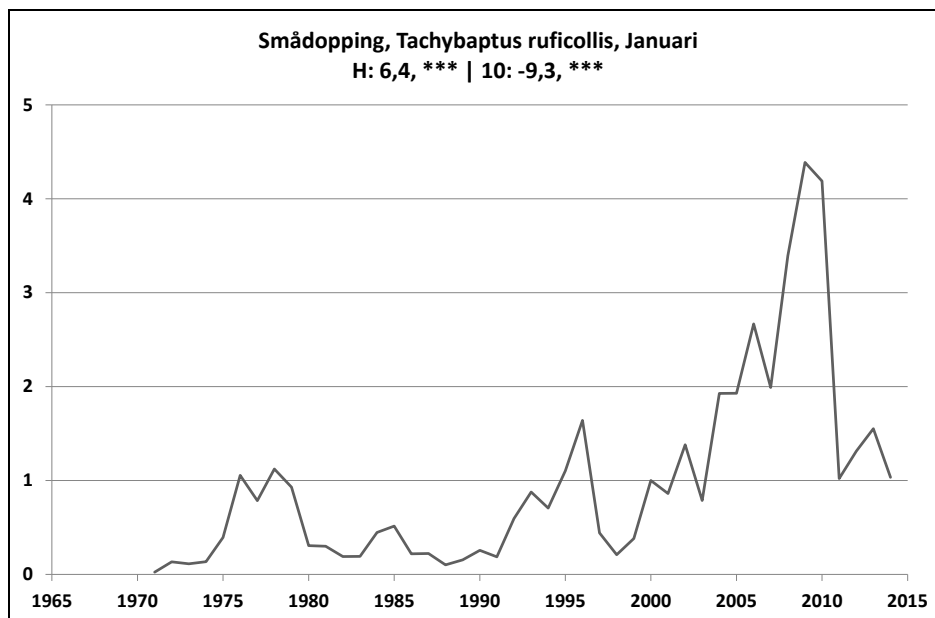

Fig. 5. Index för skäggdopping *Podiceps cristatus* i september 1973 – 2013 och januari 1971 – 2014.

Indices for the Great crested Grebe Podiceps cristatus in September 1973 – 2013 and January 1971 - 2014.

Smådopping *Tachybates ruficollis*

När inventeringarna startade sågs regelbundet enstaka övervintrande smådoppingar främst på de skånska inventeringslokalerna. Under de senaste 25 åren har arten liksom skäggdoppingen ökat i antal och har under några vintrar överstigit 100 individ (**Fig. 5**), men den kalla vintern 2011 sågs betydligt färre smådoppingar. Antalet inräknade smådoppingar var fortfarande lågt 2012 - 2014, kanske en effekt av ökad dödlighet under de kalla vintrarna 2010 och 2011.

Fig. 6. Index för smådopping *Tachybaptus ruficollis* januari 1971 – 2014.
*Indices for the Little Grebe *Tachybaptus ruficollis* January 1971 - 2014.*

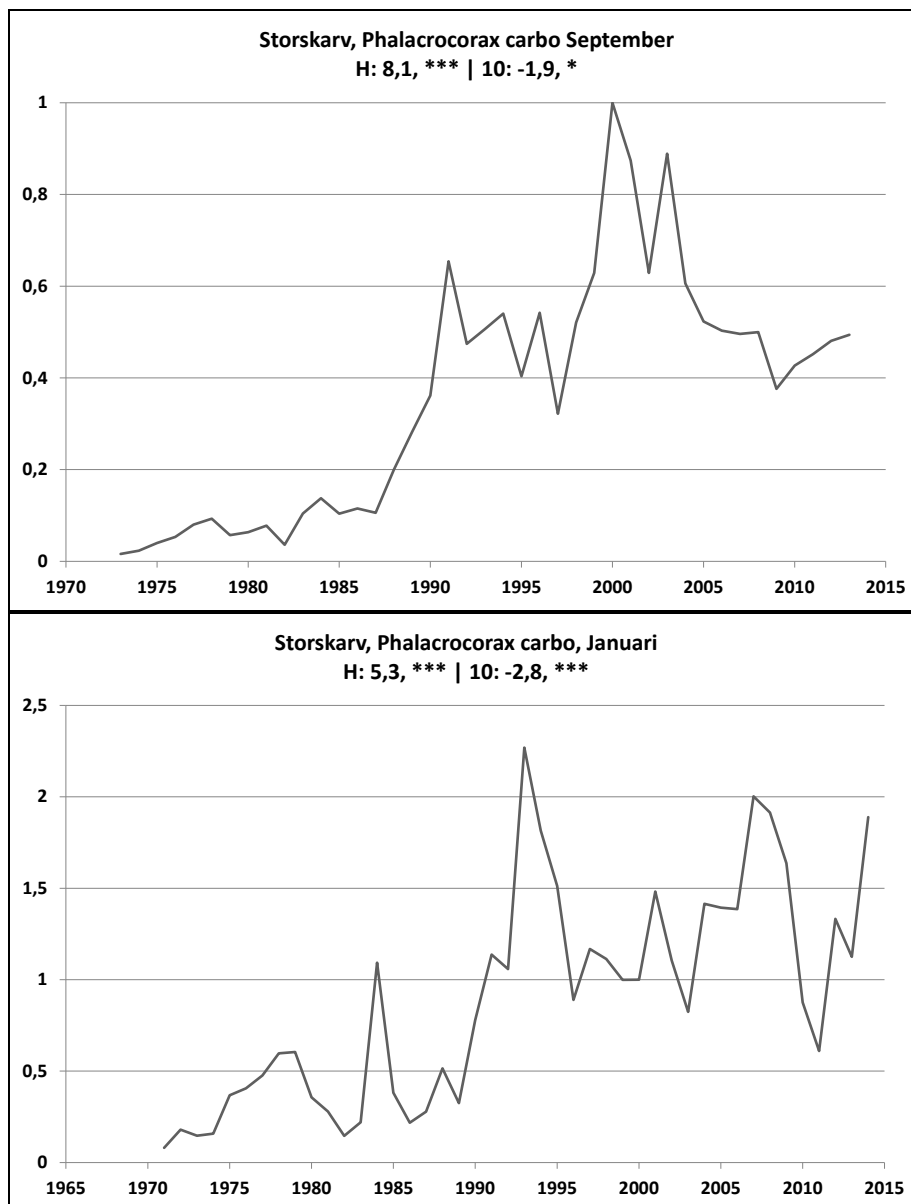
Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Antalet rastare under hösten ökade mycket markant under de första åren fram till 1990, varefter antalet inräknade storskarvar planade ut för att sedan nå sitt högsta värde 1999 (**Fig. 7**). Därefter noterades en minskande trend. Långtidstrenden för september var signifikant ökande, medan index visar en signifikant minskande trend för de senaste tio årens inventeringar.

Vinterindex för storskarven visar också en signifikant ökande trend beräknat över hela perioden. Granskar man diagrammet närmare finner man en markant ökning i antalet övervintrande storskarvar fram till början av 1990-talet, varefter man bäst beskriver bilden som fluktuationer kring en relativt hög nivå. Trenden för den senaste tioårsperioden är emellertid signifikant minskande.

De här redovisade indexvärdena för storskarven är representativa för den svenska västkusten samt de sydligaste områdena på ostkusten. Däremot är de viktiga storskarvlokaler i ostkustskärgårdarna norr om Kråkelund inte representerade. Räkningslokalerna i dessa kustavsnitt återfinns i huvudsak längre in i skärgårdarna, medan skarvarna främst finns i ytterskärgården. Skärgårdarnas betydelse för arten framgår klar i landsomfattande inventeringar såsom den som senast gjordes 2004.

September och januariinventeringarna representerar olika populationer. Septemberinventeringarna och den mycket markanta ökningen av dessa index motsvarar den allmänna ökningen som noterats i det häckande beståndet av mellanskarv. Vinterindex däremot torde till en betydande del belysa utvecklingen hos övervintrande storskarvar från nordligare häckningsområden senare blandade med övervintrande mellanskarvar under senare år.

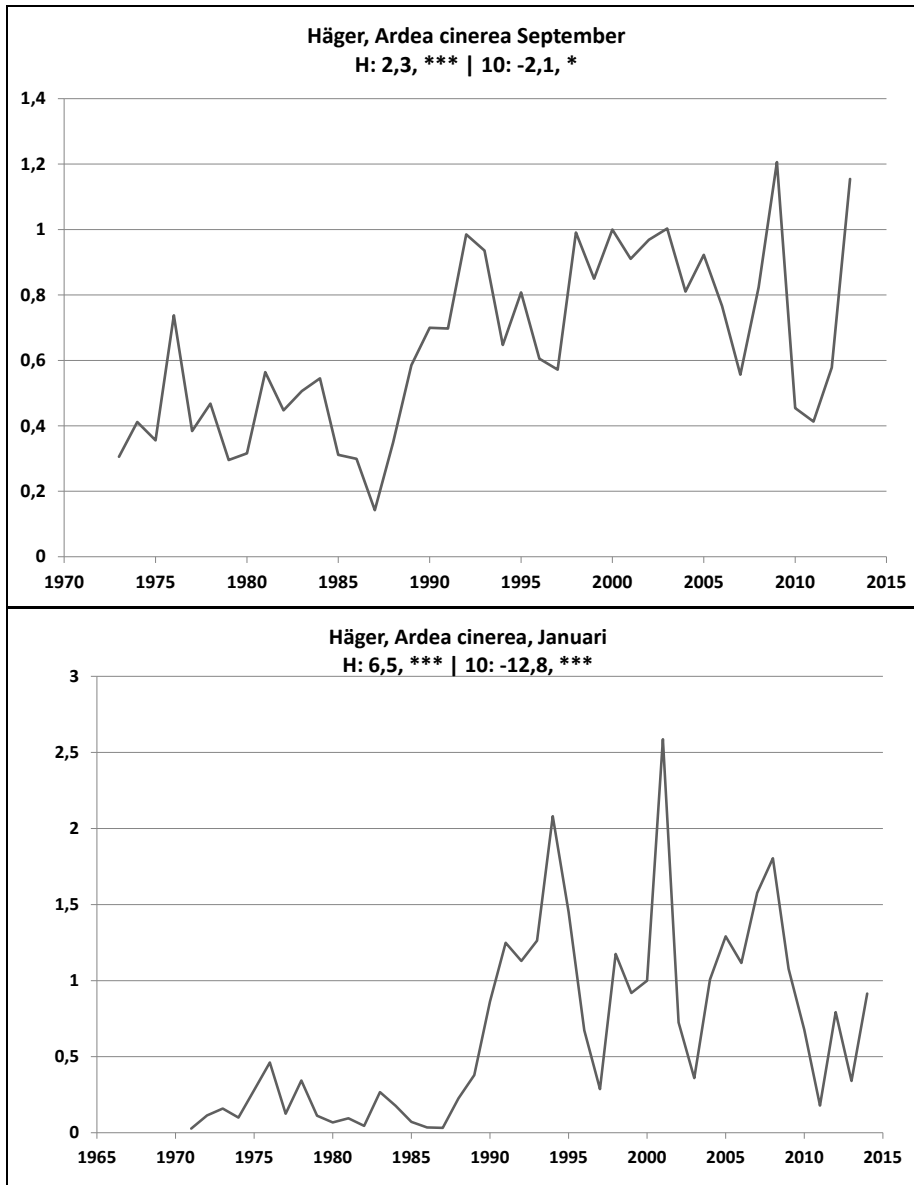

Fig. 7. Index för storskarv *Phalacrocorax carbo* september 1973 -2013 och januari 1971-2014. Indices for Cormorant *Phalacrocorax carbo* in September 1973-2013 and January 1971-2014.

Häger *Ardea cinerea*

Hägern har varit en regelbundet förekommande gäst i mindre antal på de svenska inventeringslokalerna vid både september- och midvinter-inventeringen. Normalt har antalet hägrar inom referensområdena längs kusterna uppgått till mellan 200 och 400, som mest 900. De kalla vintrarna 1987, 2010 och 2011 sågs endast få hägrar vid inventeringarna. En mild vinter som 2014 sågs över 600 hägrar.

Långtidstrenden både för september och januari (**Fig. 8**) var signifikant ökande, men för båda månaderna var trenden nedåtgående för de sista tio åren. Rent generellt var arten vanligare efter 1990 med de milda vintrarna, men de kalla vintrarna 2010 och 2011 medförde en markant minskning av denna känsliga art.

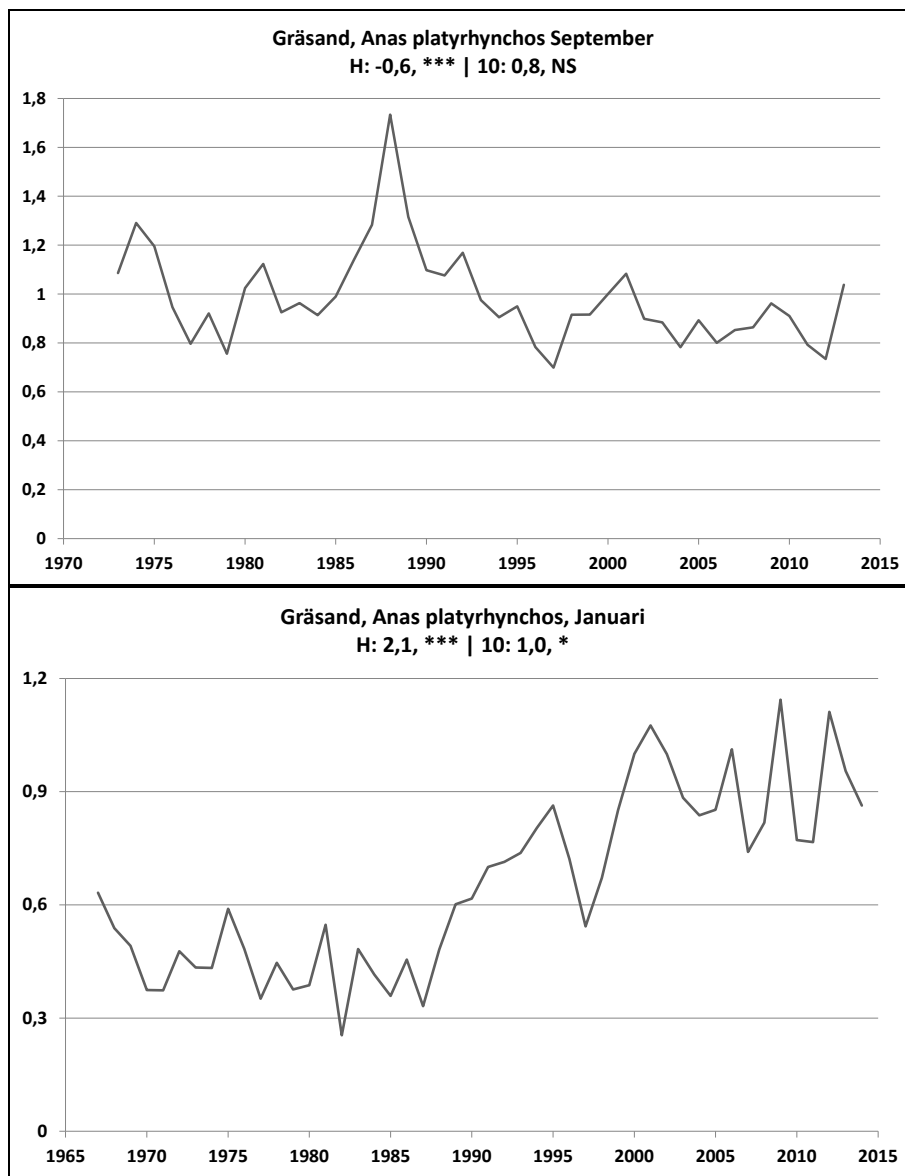

Fig. 8. Index för häger *Ardea cinerea* september 1973 -2013 och januari 1971-2014.
Indices for Heron Ardea cinerea in September 1973-2013 and January 1971-2014.

Gräsand *Anas platyrhynchos*

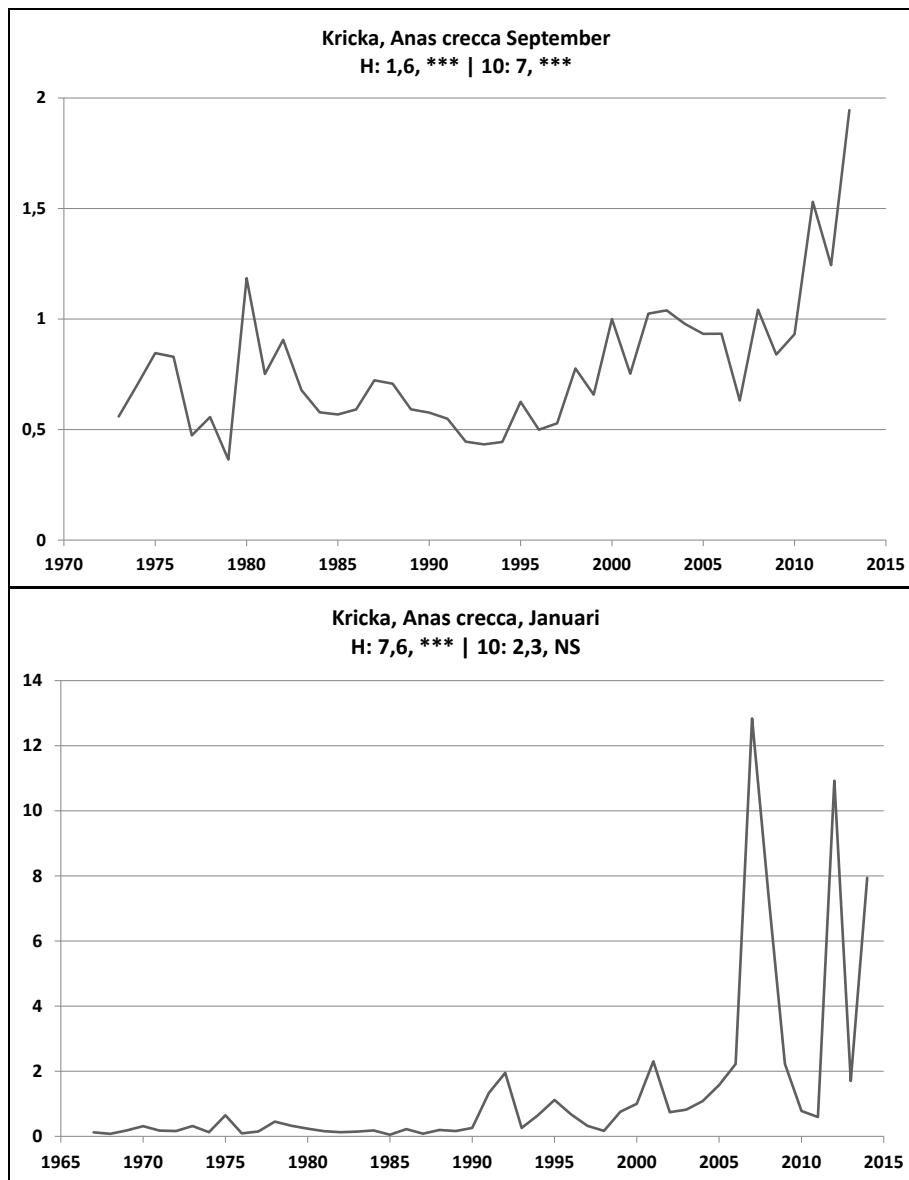

Fig. 9. Index för gräsand *Anas platyrhynchos* september 1973 -2013 och januari 1971-2014.
*Indices for Mallard *Anas platyrhynchos* in September 1973-2013 and January 1971-2014.*

Gräsandens långtidstrend visar en svag minskning för septemberinventeringarna, men trendlinjerna planar ut och utvecklingen under de senaste 20 åren kan mer betecknas som fluktuationer kring en stabil nivå (**Fig. 9**).

För januari visar både långtidstrenden och korttidstrenden en signifikant ökning. Emellertid kan man karakterisera utvecklingen under åren fram till och med den kalla vintern 1987 som fluktuationer kring en mer eller mindre stabil nivå, men i och med de milda vintrarna från 1988 och framåt noterades en mycket markant ökning av antalet övervintrande gräsänder i landet. De kalla vintrarna 2010 och 2011 medförde lägre index, men dessa låg trots det på en högre nivå än när inventeringarna startade.

Kricka *Anas crecca*

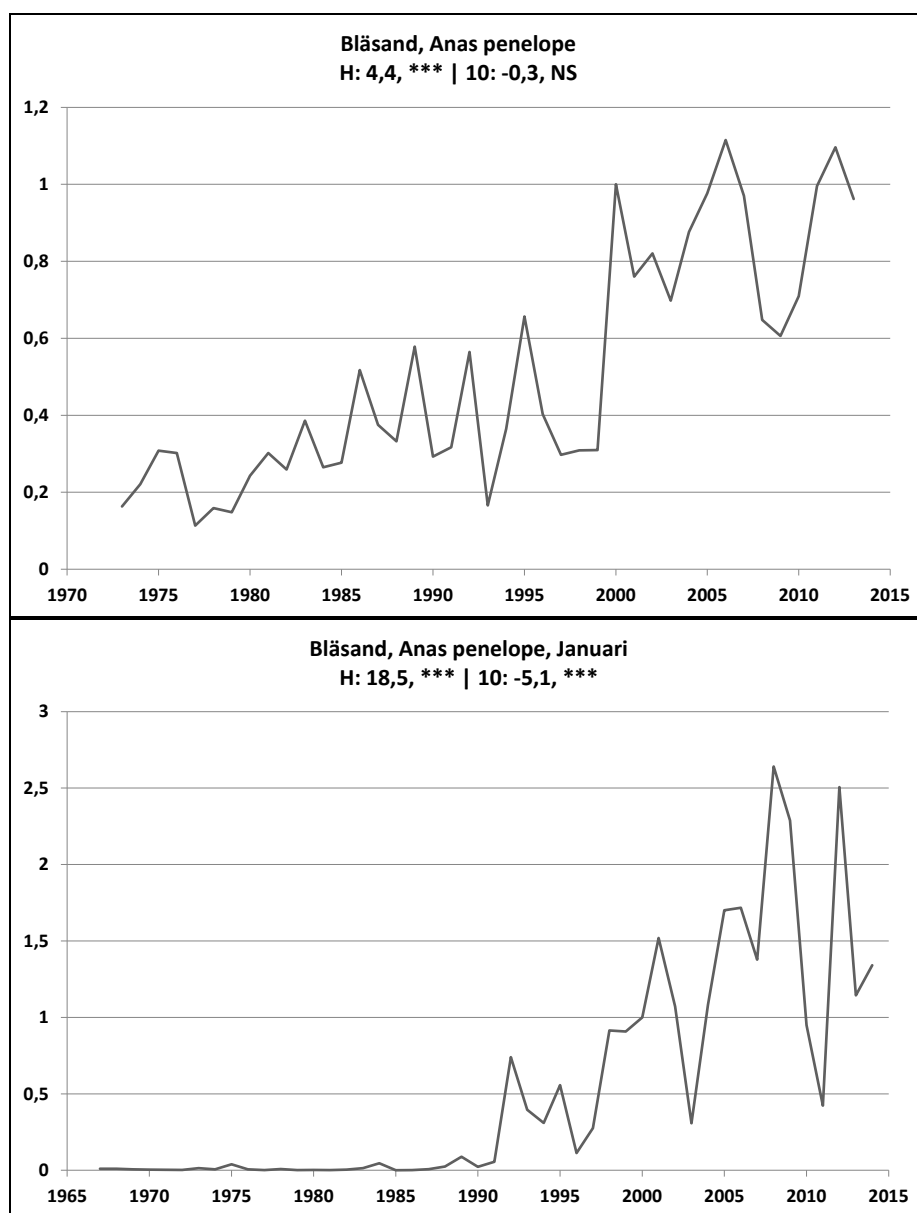

Fig. 10. Index för kricka *Anas crecca* september 1973 -2013 och januari 1971-2014.
*Indices for Teal *Anas crecca* in September 1973-2013 and January 1971-2014.*

Index för krickan visar signifikant uppåtgående trender både vad gäller antalet rastande krickor i september och antalet övervintrande krickor (**Fig. 10**). Långtidstrenden för september visade en ganska måttlig ökning, medan trenden för den sista tioårsperioden var starkt ökande.

När midvinterinventeringarna startade förekom mycket få krickor på inventeringslokalerna. Vissa milda vintrar under 1970-talet sågs något fler krickor i januari, men antalet krickor i januari var lågt fram till början av 1990-talet, då arten började öka markant och mer än 3000 övervintrande krickor observerades vissa vintrar. Under de kalla vintrarna 2010 och 2011 var antalet krickor i Sverige däremot lågt.

Bläsand *Anas penelope*

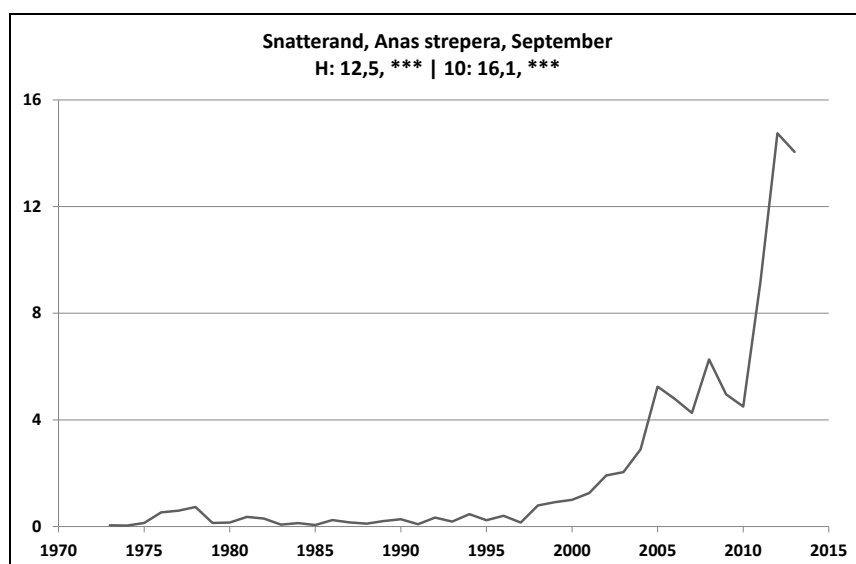

Fig. 11. Index för bläsand *Anas penelope* september 1973 -2013 och januari 1971-2014.
*Indices for Wigeon *Anas penelope* in September 1973-2013 and January 1971-2014.*

Båda långtidstrenderna för bläsanden är significant ökande, även om det förekommer en hel del fluktuationer mellan olika år (**Fig. 11**). Korttidstrenden för september visar en nedåtgående tendens, medan en signifikant negativ trend visas för de sista tio åren i januari, relaterad till de båda kalla vintrarna 2010 och 2011.

Under de första årens midvinterinventeringar noterades endast enstaka bläsänder på de svenska inventeringslokalerna. Från och med 1990 började antalet bläsänder i Sverige under vintern öka markant, speciellt i områdena runt södra Öresund med Foteviken som ett viktigt centrum. Som mest sågs över 10000 bläsänder, vid den senaste inventeringen i januari 2014, var antalet övervintrande bläsänder på de svenska lokalerna 7000.

Snatterand *Anas strepera*

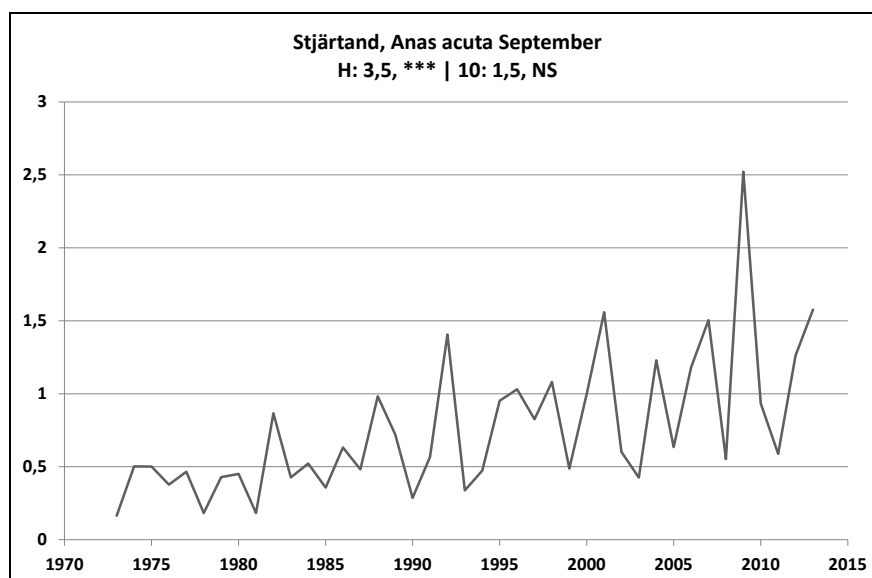

Fig. 12. Index för snatterand *Anas strepera* september 1973 -2013.
*Indices for Gadwall *Anas strepera* in September 1973-2013.*

Snatteranden tillhör de arter som har ökat markant under senare år. När septemberinventeringarna startade förekom endast enstaka observationer av rastande snatteränder på någon inventeringslokal, men efter mitten av 1990-talet skedde en explosiv ökning (**Fig.12**). Vid den senaste septemberinventeringen sågs inte mindre än 4700 snatteränder. En stor andel av snatteränderna rapporterades från Hornborgasjön och Tåkern.

Vid de första januariinventeringarna sågs knappt några snatteränder, men under senare år har arten noterats regelbundet, om än i ganska måttliga antal. Vid den senaste inventeringen uppgick dock antalet rapporterade snatteränder till 114.

Stjärtand *Anas acuta*

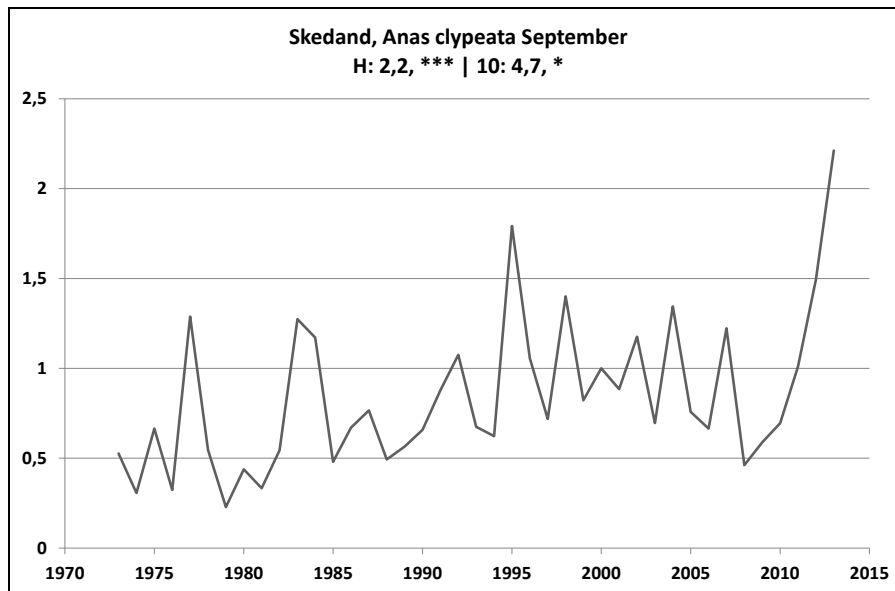

Fig. 13. Index för stjärtand *Anas acuta* september 1973 -2013.
*Indices for Pintail *Anas acuta* in September 1973-2013.*

Antalet rastande stjärtänder på de svenska inventeringslokalerna i september visade en markant ökning som var signifikant över långtidserien om än med en hel del fluktuationer (**Fig. 13**). Däremot saknades en klar tendens för de senaste tio åren.

Under vintern är antalet observerade stjärtänder betydligt lägre. Vid den senaste midvinterinventeringen, som gjordes en mild vinter noterades 81 stjärtänder, huvudsakligen i sydvästra Skåne.

Skedand *Anas clypeata*

Fig. 14. Index för skedand *Anas clypeata* september 1973 -2013.
*Indices for Shoveler *Anas clypeata* in September 1973-2013.*

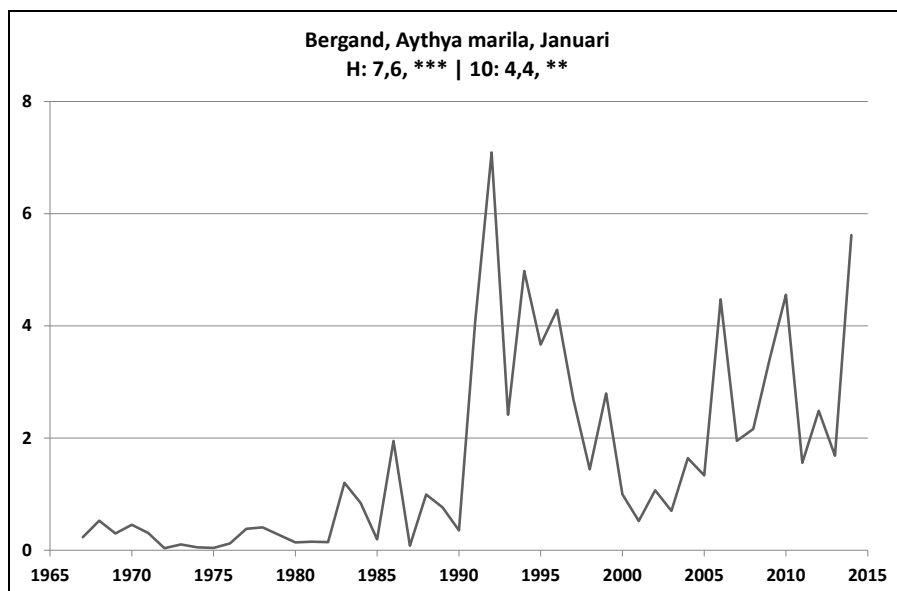
Skedanden observeras i ganska måttligt antal på de inventerade lokalerna i september. Sålunda sågs ca 900 i september 2013. Liksom de föregående simfågelarterna visar skedanden en måttlig, men signifikant uppåtgående trend.

Vid midvinterinventeringarna är skedanden sparsamt förekommande, normalt ses endast enstaka individ, så rapporterades 4 skedänder från den senaste midvinterräkningen.

Bergand *Aythya marila*

Berganden förekommer regelbundet på kustlokalerna i sydligaste Sverige, främst runt Gotland samt i Skåne och Blekinge. Vanligen ser man den i mindre antal i de stora viggflockarna, men rena flockar om några tusen bergänder har rapporterats vissa vintrar, främst från Gotland. Trenden har varit signifikant positiv och särskilt från och med 1990-talets milda vintrar har betydligt fler bergänder observerats i landet (**Fig. 15**).

Antalet bergänder på de olika lokalerna har visat en betydande variation och i många fall har flockar om flera tusen individ observerats. I januari 2014 genomfördes en heltäckande inventering av den gotländska kusten, varvid inte mindre än 26000 bergänder noterades.

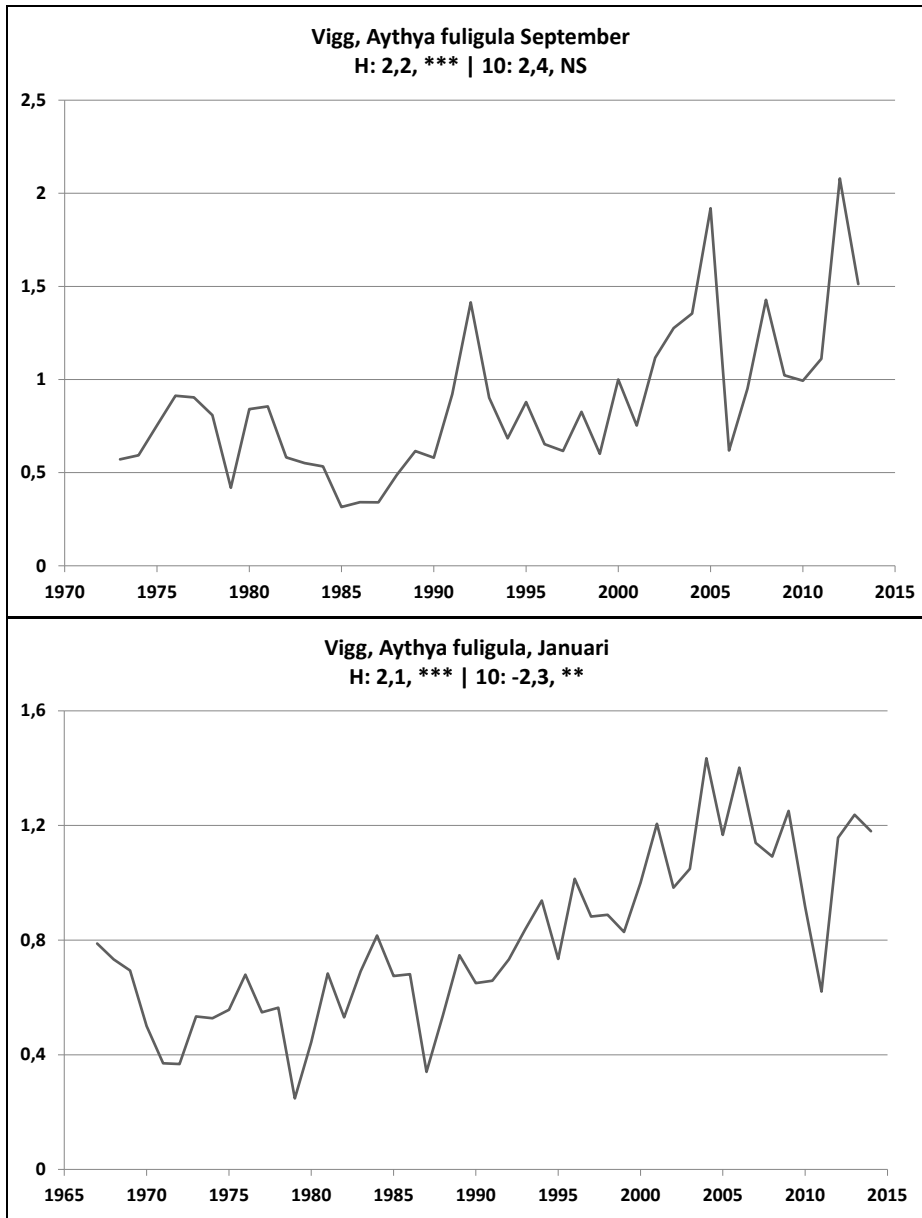
Fig. 15. Index för bergand *Aythya marila* januari 1967 - 2014.
Indices for Scaup Aythya marila January 1967 – 2014.

Vigg *Aythya fuligula*

Viggens index, både för september och januari visade en markant och signifikant ökning över långtidsserierna (**Fig. 16**). I september kan man beteckna den första delen av serien snarare som fluktuationer kring en stabil nivå, varefter en ökning noterades från 1990. Midvinterindex ökade också från 1990 efter att ha varit på en mer stabil nivå.

Rent generellt är viggden den vanligaste sjöfågeln i de inre farvattnen efter den svenska kusten. Trots betydande luckor i skärgårdarna på ostkusten noterades inte mindre än 120000 vigggar vid den senaste midvinterinventeringen 2014. Antalet vigggar påverkas markant av isförhållandena efter kusterna, vilket illustreras av låga indexvärden för 2010 som var en hård isvinter.

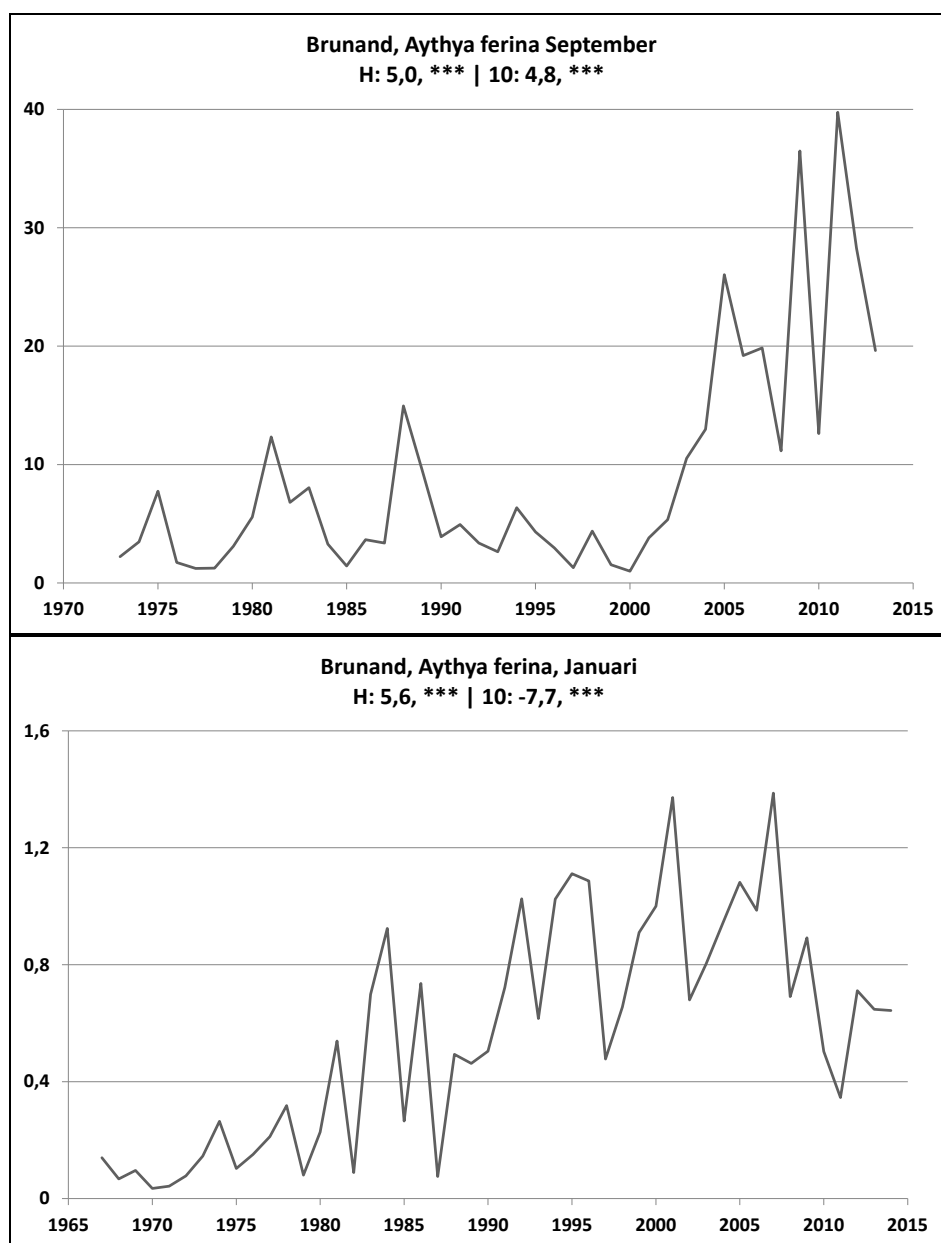
Genom åren har det förekommit en betydande förskjutning norrut av viggarna i Östersjön, både inom landet och mellan olika länder. Stora viggflockar har etablerats norrut under milda vintrar t.ex. Åland. I Sverige är emellertid Blekinge skärgård ett viktigt område för arten, medan antalet vigggar efter den skånska sydkusten minskat under de milda vintrarna.

Fig. 16. Index för vigg *Aythya fuligula* september 1973 – 2013 och januari 1967 - 2014.
Indices for Tufted Duck *Aythya fuligula* September 1873 – 2013 and January 1967 – 2014.

Brunand *Aythya ferina*

Fig. 17. Index för brunand *Aythya ferina* september 1973 – 2013 och januari 1967 - 2014.
*Indices for Pochard *Aythya ferina* September 1973 – 2013 and January 1967 – 2014.*

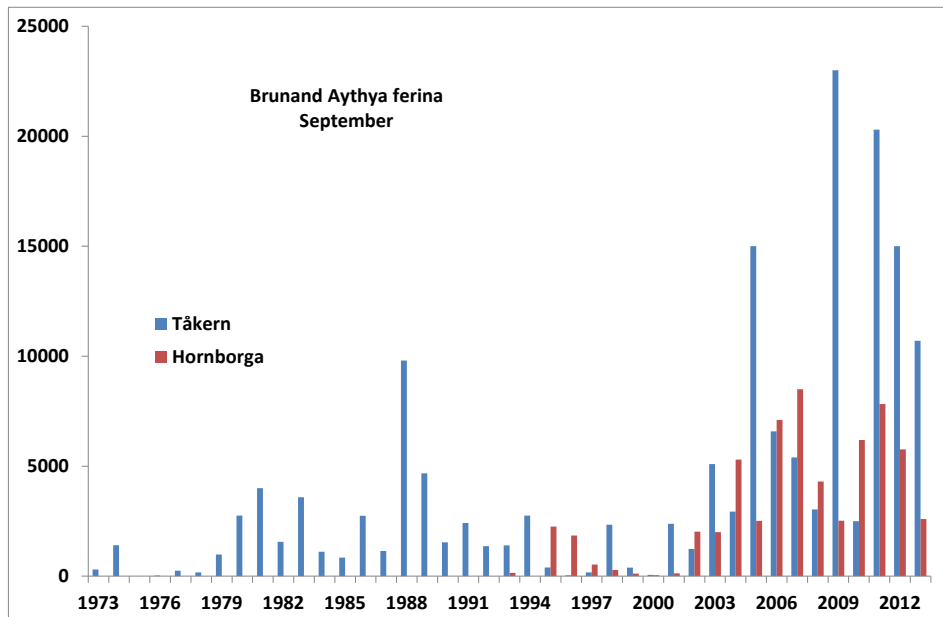
Både september och januariindex för brunanden visar signifikanta ökande trender (**Fig. 17**). För september kan utvecklingen mest beskrivas som fluktuationer kring en mer eller mindre stabil nivå fram till år 2000, varefter en markant ökning noterades. Korttidstrenden för januari var negativ.

Brunanden noterades regelbundet i flockar eller mindre antal på ett antal sjöar i södra Sverige. Antalet på de olika sjöarna har varierat markant mellan olika år. Särskilt under senare år har mycket stora flockar av brunänder observerats på Tåkern och Hornborgasjön (**Fig. 18**), men redan 1988 sågs över 10000 på Tåkern. Flockar med över 1000 brunänder har också observerats på några andra lokaler i september. Särskilt höga antal räknades in vid inventeringarna 2009 och

2011 med 25700 resp. 28200 brunänder på de svenska räkningslokalerna. Mer än 20000 av dessa sågs vid Tåkern.

I januari har brunänderna varit starkt koncentrerade till Blekinges skärgård, där större flockar registrerats på några lokaler. I övrigt har arten mest noterats spridd i de större flockarna av vigg.

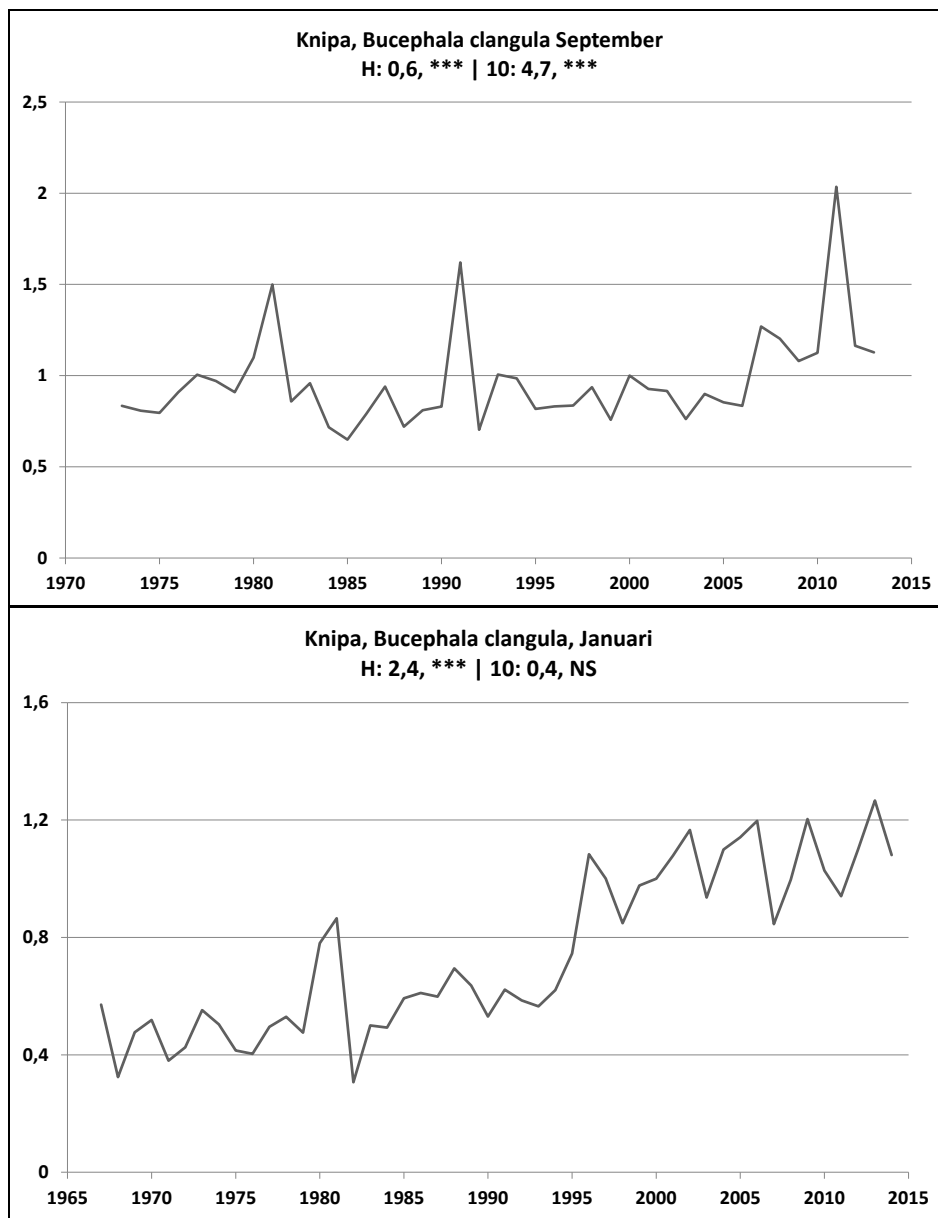
Fig. 18. Antalet brunänder *Aythya ferina* vid Hornborgasjön och Tåkern vid septemberinventeringarna 1973 – 2013.

*Number of Pochard *Aythya ferina* at Hornborgasjön and Tåkern at the september counts in 1973 – 2013.*

Antalet brunänder i september på vissa lokaler är mångdubbelt högre än det svenska häckfågelbeståndet och måste sålunda rekryteras från häckningsområden på betydande avstånd från Sverige. Arten är känd för att under sensommaren och hösten samas i betydande flockar på gynnsamma lokaler.

Knipa *Bucephala clangula*

Både september och januari-index visar signifikant ökande långtidstrender för knipan även om ökningen i september är högst måttlig till att börja med för att sedan öka i det korta perspektivet (**Fig. 19**). Vinterns 10-årsindex visar däremot ingen ökande tendens för knipan. Rent generellt har knipan varit ungefär dubbelt så vanlig under de senare vintrarna jämfört med de första årens inventeringar. Totalt räknades vid årets midvinterinventering 36400 knipor, att jämföras med 75000 för den senaste landstäckande inventeringen 2004.

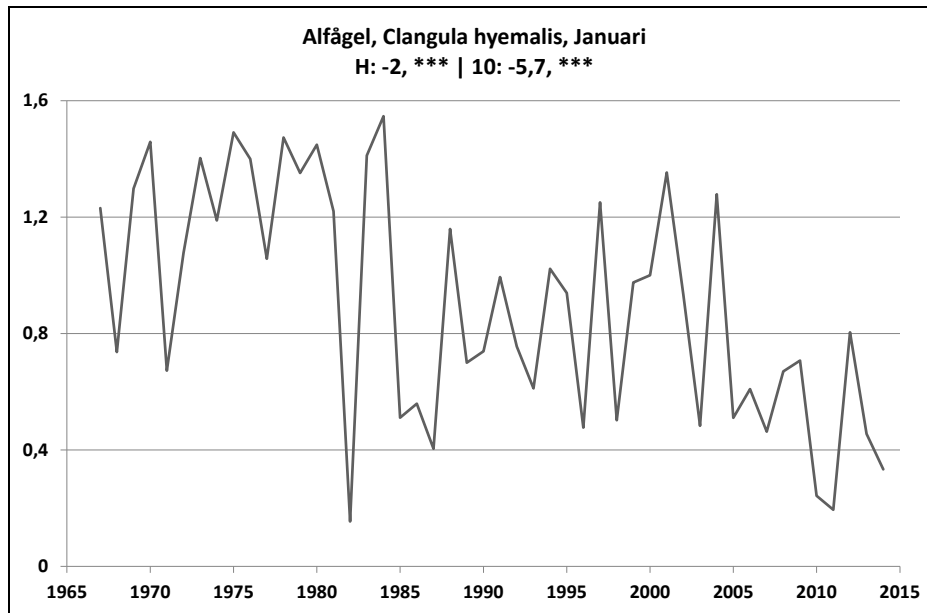

Fig. 19. Index för knipa *Bucephala clangula* i Sverige september 1973 -2013 och januari 1967-2014.

Indices for Goldeneye Bucephala clangula in Sweden in September 1973-2013 and January 1967-2014.

Alfågel *Clangula hyemalis*

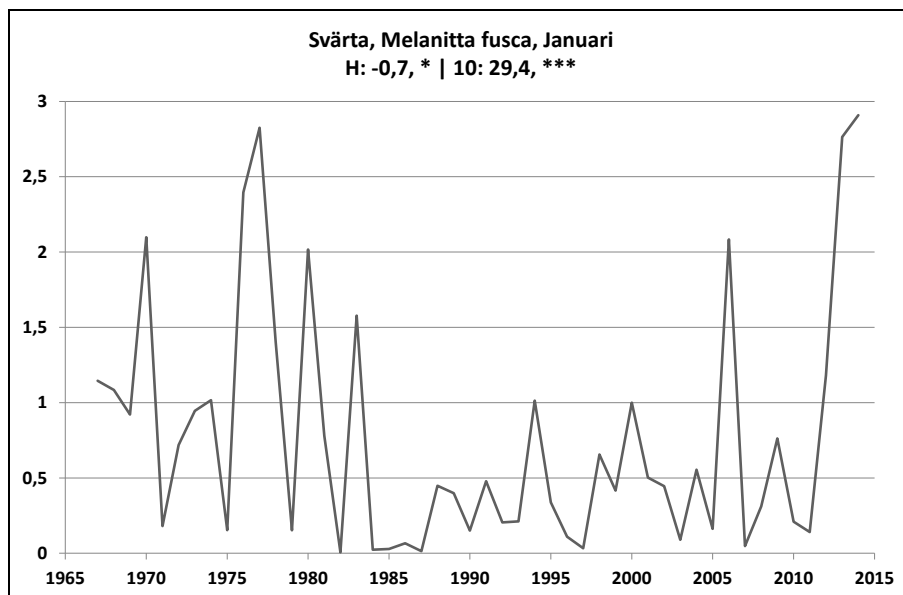
Fig. 20. Index för alfågel *Clangula hyemalis* i Sverige januari 1967-2014.
*Indices for Long-tailed Duck *Clangula hyemalis* in Sweden in January 1967-2014.*

Alfågeln torde vara den vanligaste andfågeln efter de svenska kusterna om man räknar med de yttre havsområdena. Tyvärr är den en svårinventerad art som kräver flyginventeringar långt ute till havs. Vid den senaste inventeringen 2009 – 2011 skattades det svenska beståndet av alfågel till mellan 435000 och 472000 individ. Flertalet av dessa fanns på utsjöbankarna såsom Midsjöbankarna och Hoburgs bank utanför Gotland. Vid en tidigare inventering 1992-93 skattades beståndet i de svenska farvattnen till 1,4 miljoner alfåglar. Även om denna skattning är något osäker är det helt klart att alfågeln i de svenska farvattnen minskat radikalt liksom för Östersjön i övrigt.

På några få lokaler efter de svenska kusterna kan man från land täcka in en del av de övervintrande alfågeln. Baserat på dessa inventeringar har årliga index beräknats (**Fig. 20**), vilka om än med betydande årliga fluktuationer visar en nedåtgående trend särskilt efter mitten av 1980-talet. För att bättre täcka alfågelnas utveckling krävs emellertid regelbundna flyginventeringar så att de viktigaste utsjöbankarna kan inventeras.

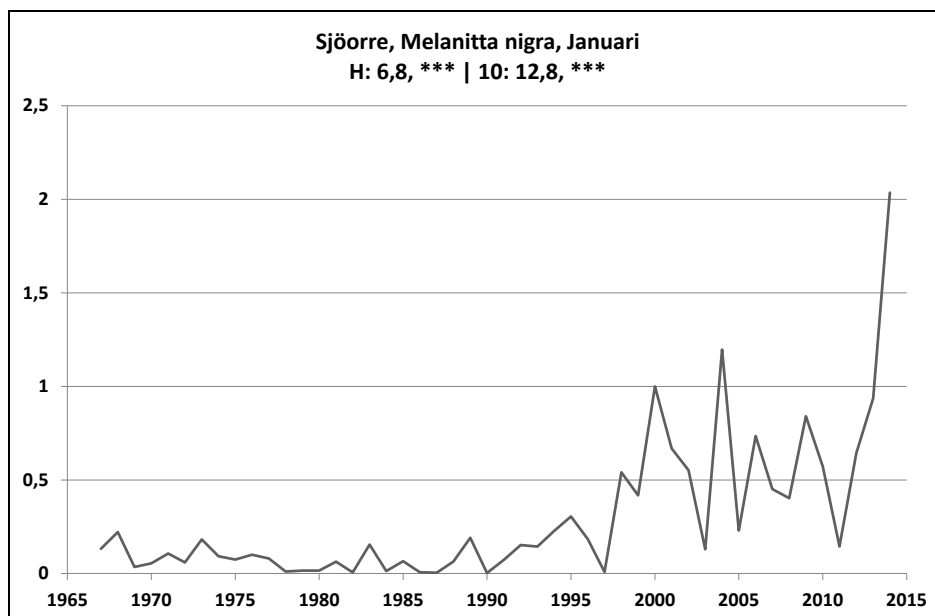
Svärta *Melanitta fusca*

Svärtnen tillhör liksom alfågeln de havslevande dykänderna som man normalt inte ser så mycket av från stränderna. I de svenska farvattnen förekommer emellertid större antal svärter och sjöorrar i bl.a. Laholmsbukten och Skälderviken på sådant avstånd från land att man kan räkna dem under gynnsamma förhållanden. Januari-index för svärtnen (**Fig. 21**) visar emellertid betydande fluktuationer mellan olika år, troligen till stor del beroende på observationsförhållandena. Antalet övervintrande svärter i södra Kattegatt var högt både i början och slutet av den redovisade perioden, 2014 räknades inte mindre än 5300 svärter. Nedgången i antalet under mellanperioden kan förmodligen relateras till dålig födotillgång, bottenförhållandena var under många år dåliga i området. I september sågs endast få svärter.

Fig. 21. Index för Svärta *Melanitta fusca* i Sverige januari 1967-2014.
Indices for Velvet Scoter Melanitta fusca in Sweden in January 1967-2014.

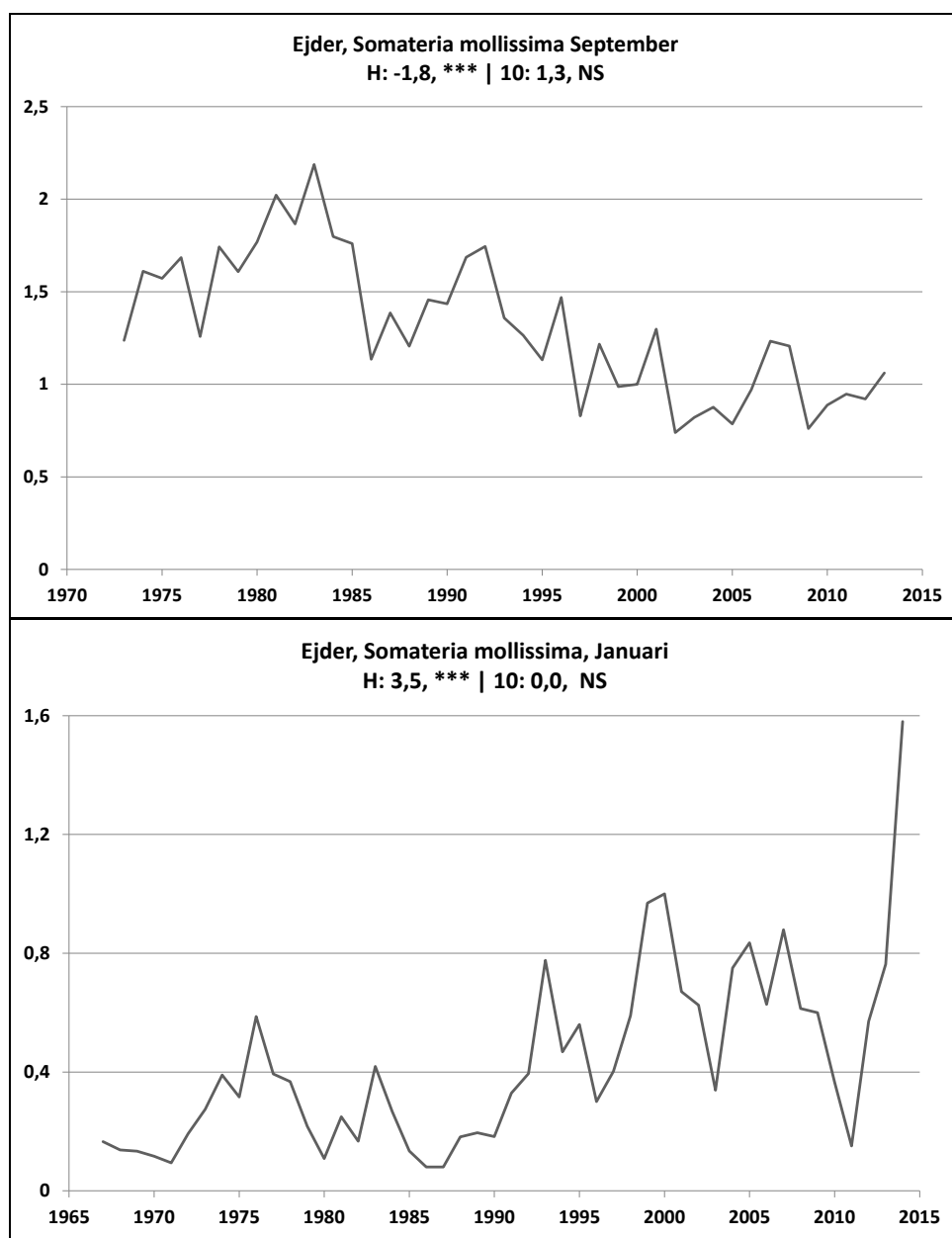
Sjöörrer *Melanitta nigra*

Fig. 22. Index för sjöörrer *Melanitta nigra* i Sverige januari 1967-2014.
Indices for Common Scoter Melanitta nigra in Sweden in January 1967-2014.

Sjöörrer uppträder liksom svärtan huvudsakligen ute till havs, men liksom för svärtan har den goda förekomster nära land i Skälderviken och Laholmsbukten. Under de första årens midvinterinventeringar var antalet sjöörrar i området lågt, men antalet ökade under senare år (**Fig. 22**). Vid inventeringen i januari 2014 noterades 7000 sjöörrar.

Ejder *Somateria mollissima*

Fig. 23. Index för ejder *Somateria mollissima* i Sverige september 1973 -2013 och januari 1967-2014.

*Indices for Eider *Somateria mollissima* in Sweden in September 1973-2013 and January 1967-2014.*

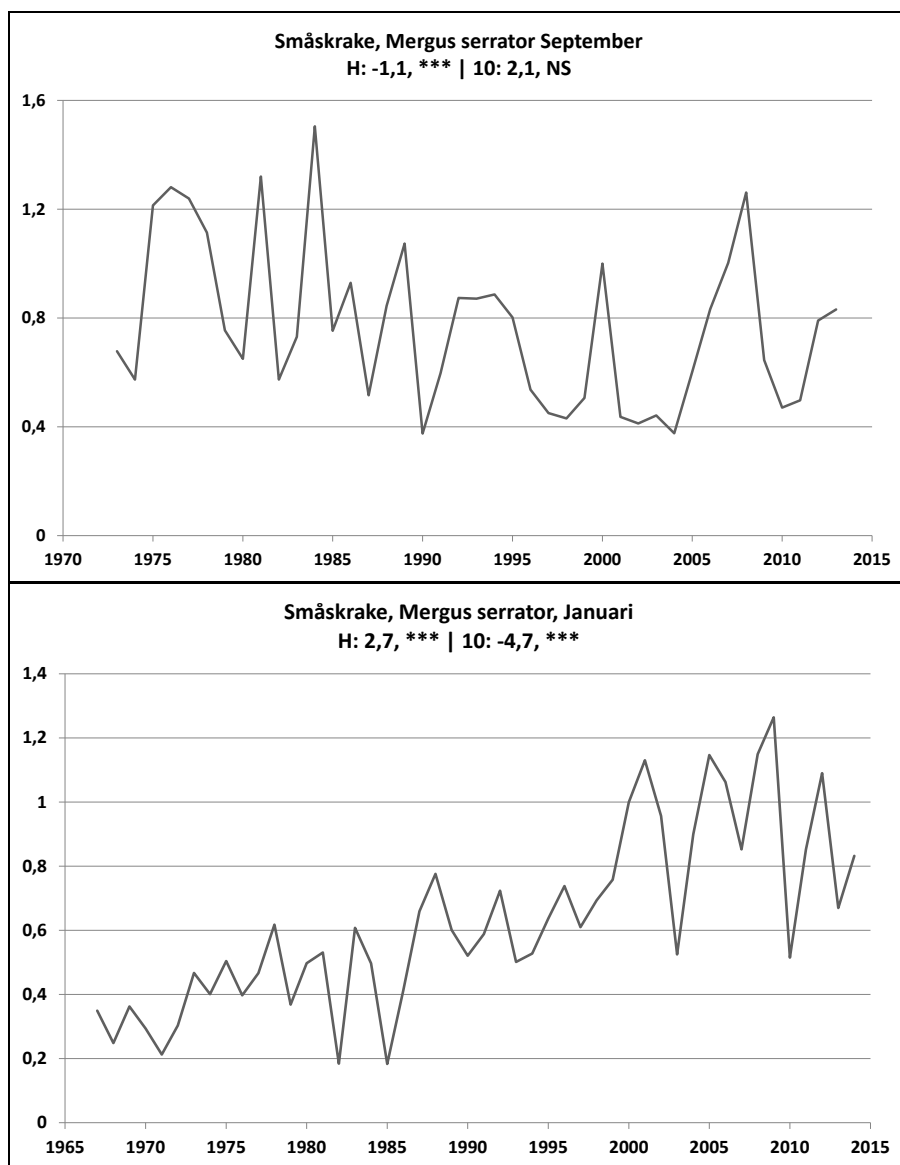
Vid septemberinventeringen har kusten mellan Falkenberg och Malmö i princip inventerats i sin helhet de flesta år. Denna kuststräcka hyser ett betydande antal ejdrar, medan de inventerade Östersjölokalerna endast hyser begränsade mängder ejder. Septemberindex speglar därför situationen på den södra delen av västkusten. I september har däremot antalet inventerade lokaler i Bohuslän varit ganska lågt och begränsat till den norra delen, medan lokalerna i Bohuslän är bättre spridda och representativa i januari.

Ejders septemberindex visade en ökande tendens under de första tio årens inventeringar (**Fig. 23**), varefter trenden vände och index minskade markant. Långtidstrenden var signifikant minskande om man ser till hela inventeringsperioden, men någon markant trend kunde inte urskiljas för de senaste tio åren.

Ejders januariindex visar däremot en signifikant ökande trend över den längre serien, även om det förekom en hel del fluktuationer mellan olika år.

Den mycket markanta nedgången i ejderbeståndet i Östersjön som diskuterats under senare år återspeglas inte alls i de här presenterade midvinterinventeringarna.

Småskrake *Mergus serrator*

Fig. 24. Index för småskrake *Mergus serrator* i Sverige september 1973 -2013 och januari 1967-2014.

Indices for Red-breasted Merganser Mergus serrator in Sweden in September 1973-2014 and January 1967-2014.

Småskranken förekommer normalt i ganska måttligt antal på de inventerade lokalerna i september och det är därför inte att förvåna att index visar betydande fluktuationer mellan olika år. Långtidstrenden för september har varit significant minskande, men med en ganska måttlig nedgång (**Fig. 24**). Index för den senaste tioårsperioden visade däremot fluktuationer kring en stabil nivå.

Småskrakens vinterindex visar en signifikant uppåtgående trend (**Fig. 24**) för hela tidsserien, medan index för de senaste 10 åren var signifikant nedåtgående. Uppgången i index slutade kring år 2000. Den nedåtgående trenden under den senaste tioårsperioden kan vara betingad av några kallare vintrar, vilka bröt den tidigare trenden med milda vintrar.

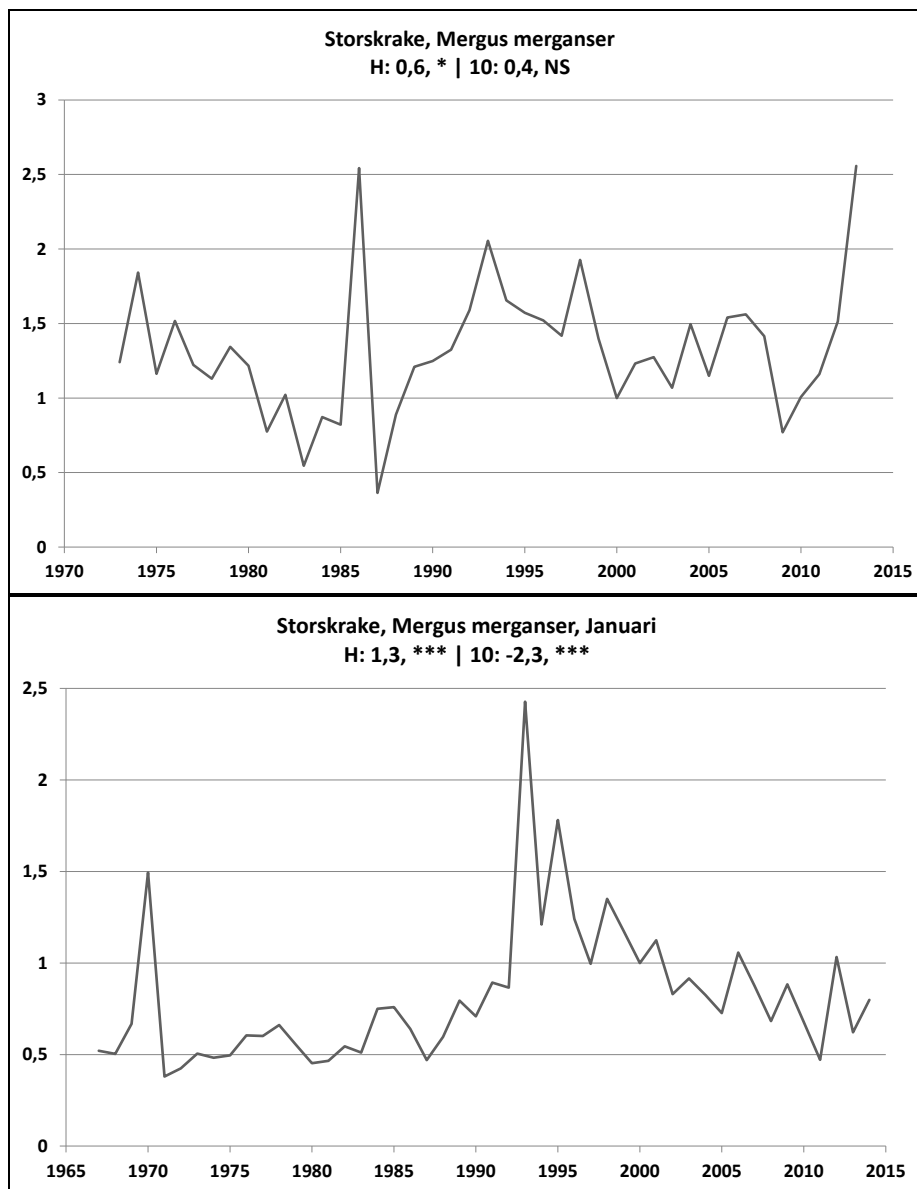
Den internationella SOWBAS inventeringen 2007 – 2009 antyder en nedgång av antalet småskrakar som övervintrar i Östersjön. Någon sådan minskning kan emellertid inte spåras i det svenska materialet, vilket istället under denna period antyder fluktuationer kring en stabil nivå efter en tidigare ökning.

Storskrake *Mergus merganser*

Storskraken ses i tillräckligt höga antal både i september och januari för att ge underlag för beräkning av årliga index, även om antalet inräknade individ på indexlokalerna i september är i lägsta laget. Septemberindex har under de senaste åren legat på en ganska jämn nivå med en del fluktuationer. I det längre perspektivet visar storskrakens septemberindex en högre nivå de senaste åren jämfört med de första årens inventeringar och långtidstrenden är signifikant svagt ökande (**Fig. 25**).

Storskrakens januariindex visar en varierande bild under perioden först med en ökande trend, sedan en nedgång i samband med vintern 1979 och därefter en tämligen stabil men lägre nivå fram till och med 1992 och ett ovanligt högt index 1993, följt av ett annat högt index 1995 (**Fig. 25**). Långtidstrenden är signifikant ökande, medan korttidstrenden är signifikant minskande. Egentligen började minskningen redan i mitten av 1990-talet.

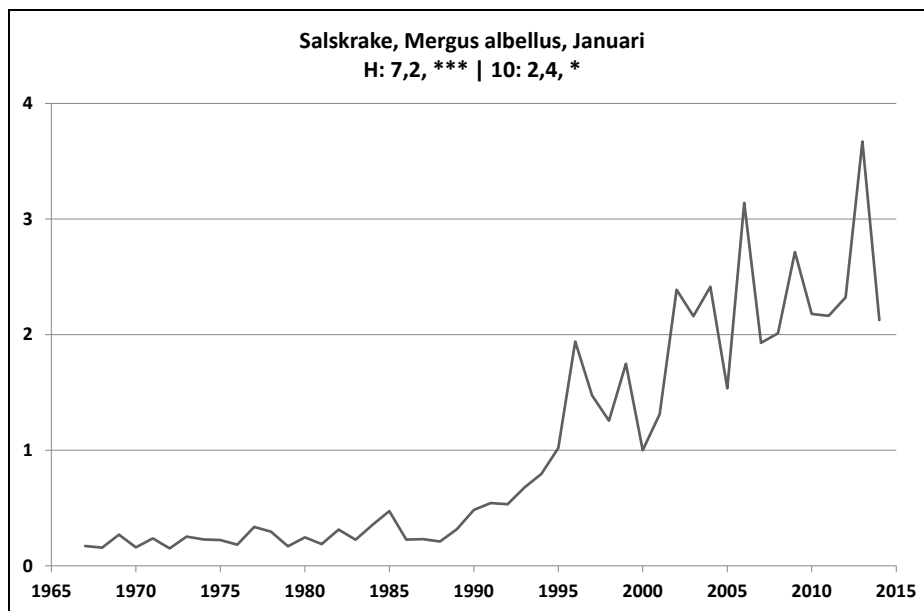
Fig. 25. Index för storskrake *Mergus merganser* i Sverige september 1973 -2013 och januari 1967-2014.

Indices for Goosander Mergus merganser in Sweden in September 1973-2014 and January 1967-2014.

Salskrake *Mergus albellus*

Före 1995 var antalet inräknade salskrakar i Sverige vid midvinterinventeringarna lågt, vanligen några få hundra. Från och med 1995 ökade antalet markant och som mest räknades över 3000 salskrakar i januari 2006 och i januari 2013 3500 på referenslokalerna.. Både långtidstrenden och tioårstrenden var signifikant positiva (**Fig. 26**). Under de kalla vintgrarna 2010 och 2011 sågs något färre salskrakar än under de mildare vintrarna.

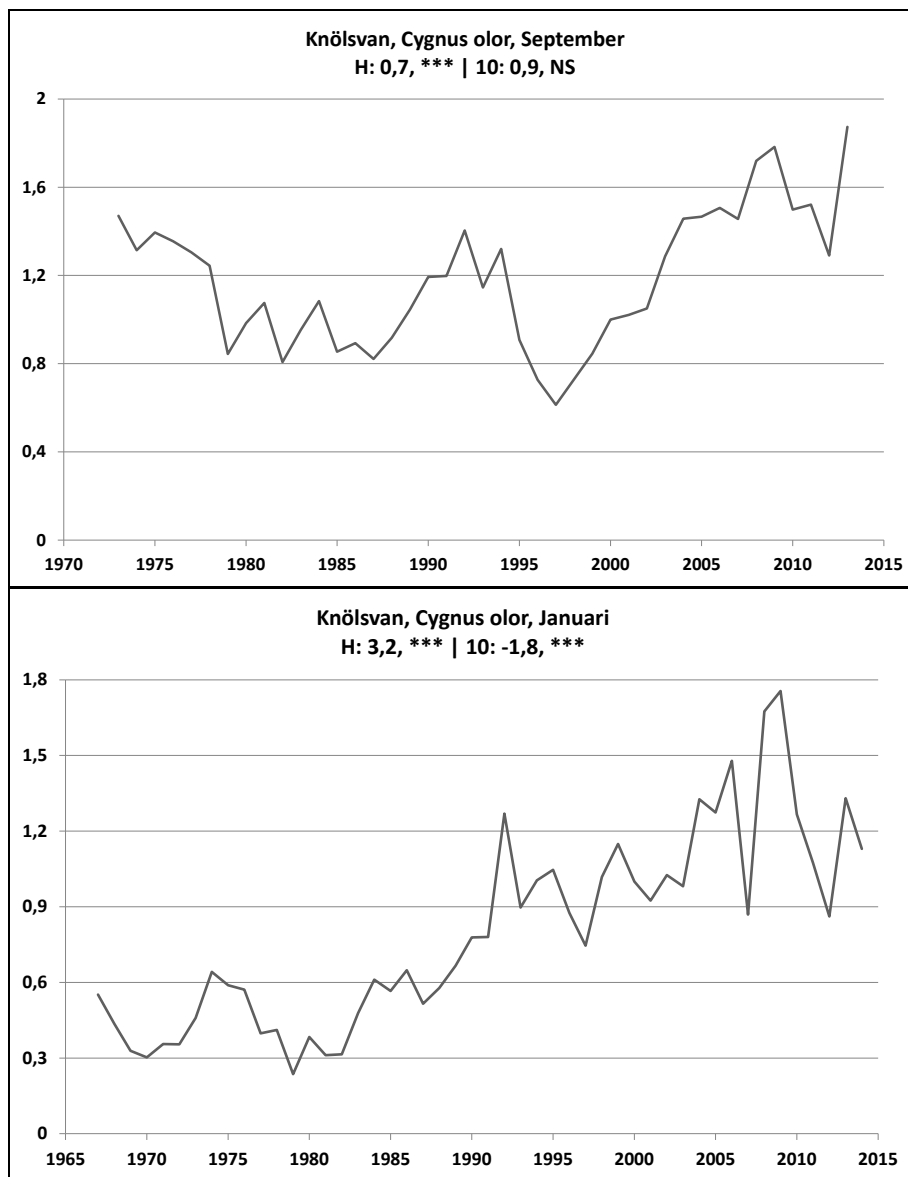
Fig. 26. Index för salskrake *Mergus albellus* i Sverige januari 1967-2014.
*Indices for Smew *Mergus albellus* in Sweden in January 1967-2014.*

Knölsvan *Cygnus olor*

Knölsvanens septemberindex för hela serien visar en signifikant ökande trend, medan index inte visar någon klar tendens för de senaste tio (**Fig. 27**). Betydande fluktuationer har noterats mellan olika år. Två stora koncentrationer ingår bland de inventerade lokalerna, Tåkern och södra Öresund och lokala förändringar i dessa områden kan ha en betydande genomslagskraft på index för knölsvanen. Septemberindex påverkas dock i hög grad av situationen i de flockar av yngre icke häckande svanar som samlas på vissa lokaler. De återspeglar därför kanske i betydande grad ungpoduktionen under åren närmast före inventeringen.

Knölsvanens midvinterindex visar en högeligen signifikant ökande trend för hela serien, men egentligen var nivån relativt stabil med fluktuationer fram till och med 1980-talet, varefter en markant ökning noterades när perioden med milda vintrar började 1988, även om det förekom en del markanta fluktuationer mellan olika år. Så var index under de kalla vintrarna 2010 och 2011 på en låg nivå.

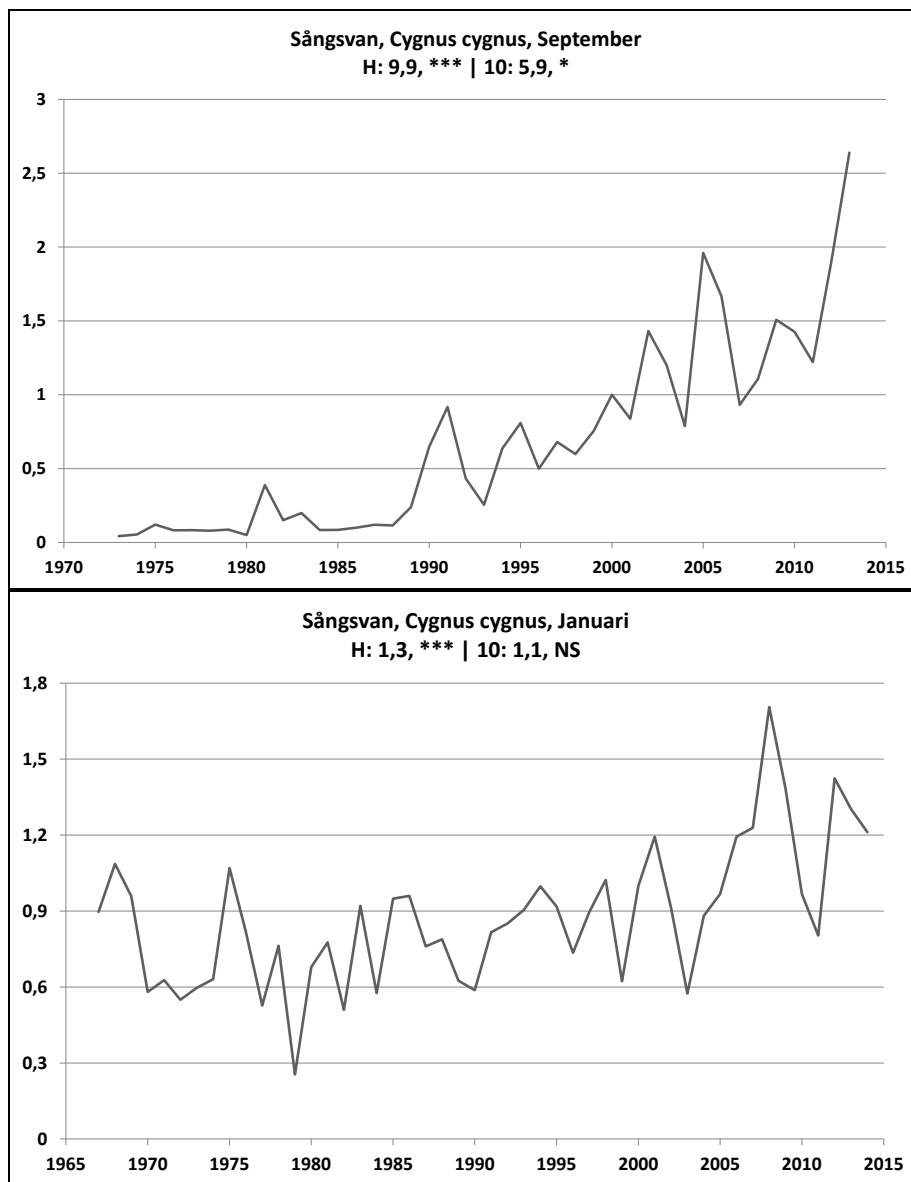

Fig. 27. Index för knölsvan *Cygnus olor* i Sverige september 1973 -2013 och januari 1967-2014. *Indices for Mute Swan Cygnus olor in Sweden in September 1973-2013 and January 1967-2014.*

Sångsvan *Cygnus cygnus*

Sångsvanindex visar signifikanta långtidstrender både för september och januari (**Fig. 28**). I september var tioårstrenden också signifikant ökande, medan ingen klar trend kunde urskiljas för de senaste tio årens midvinterinventeringar.

De traditionella midvinterindex motsvarar på intet sätt ökningen i sångsvanbeståndet i landet. Sångsvanarna har i stor utsträckning ändrat vanor under de senaste åren och en ökande andel uppehåller sig hela dagen på olika fält och täcks då inte av sjöfågelräkningarna. Midvinterinventeringarna 1987 -1989 och framåt visar endast en svag ökning i sångsvanens index, medan de speciella sångsvaninventeringarna visar en mycket betydande ökning med närmare 10000 övervintrande sångsvanar i landet 2005 mot ca 2000 i början på 1970-talet. Vid den senaste heltäckande inventeringen 2010 sågs dock endast 4000 sångsvanar, men den genomfördes under en mycket hård vinter (liknande 2011).

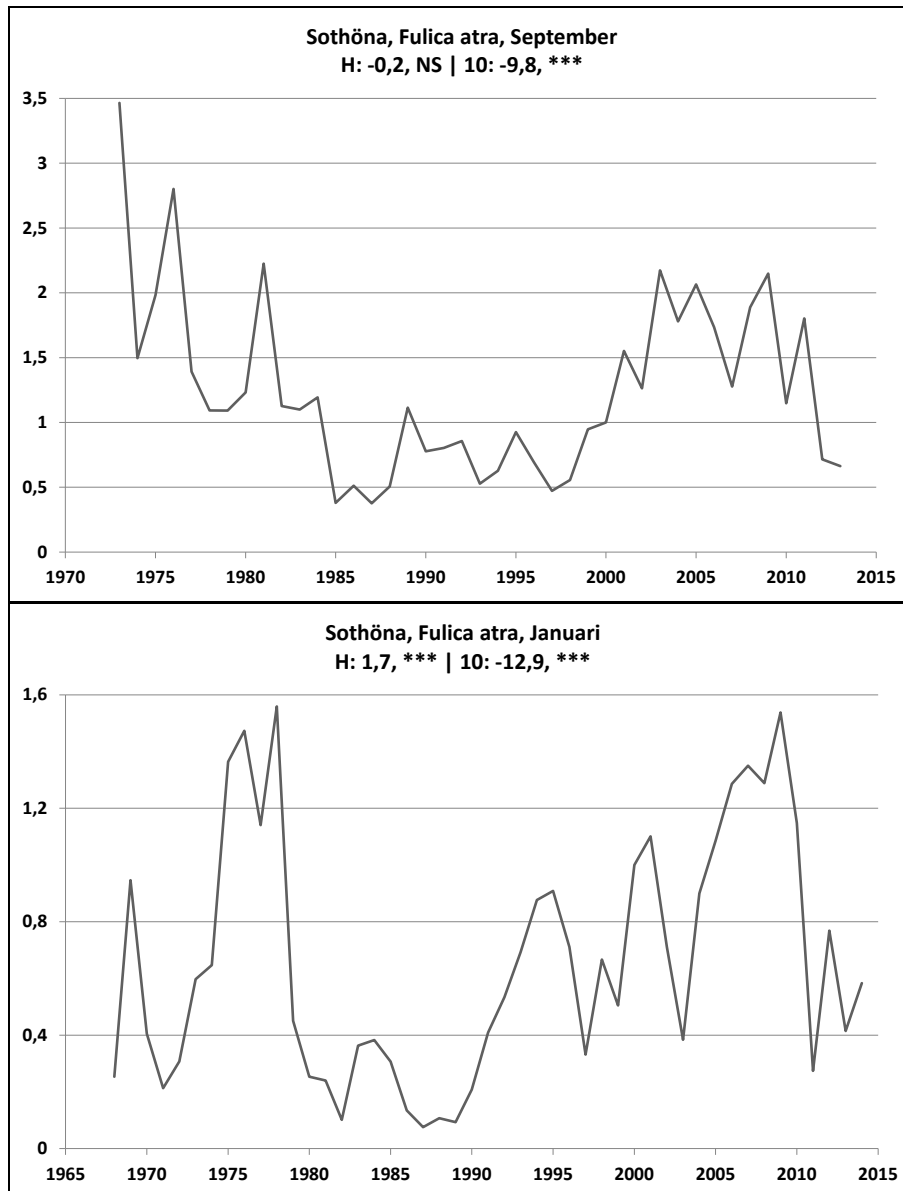

Fig. 28. Index för sångsvan *Cygnus cygnus* i Sverige september 1973 – 2013 och januari 1967-2014.

*Indices for Whooper Swan *Cygnus cygnus* in Sweden in September 1973 – 2013 and January 1967-2014.*

Sothöna *Fulica atra*

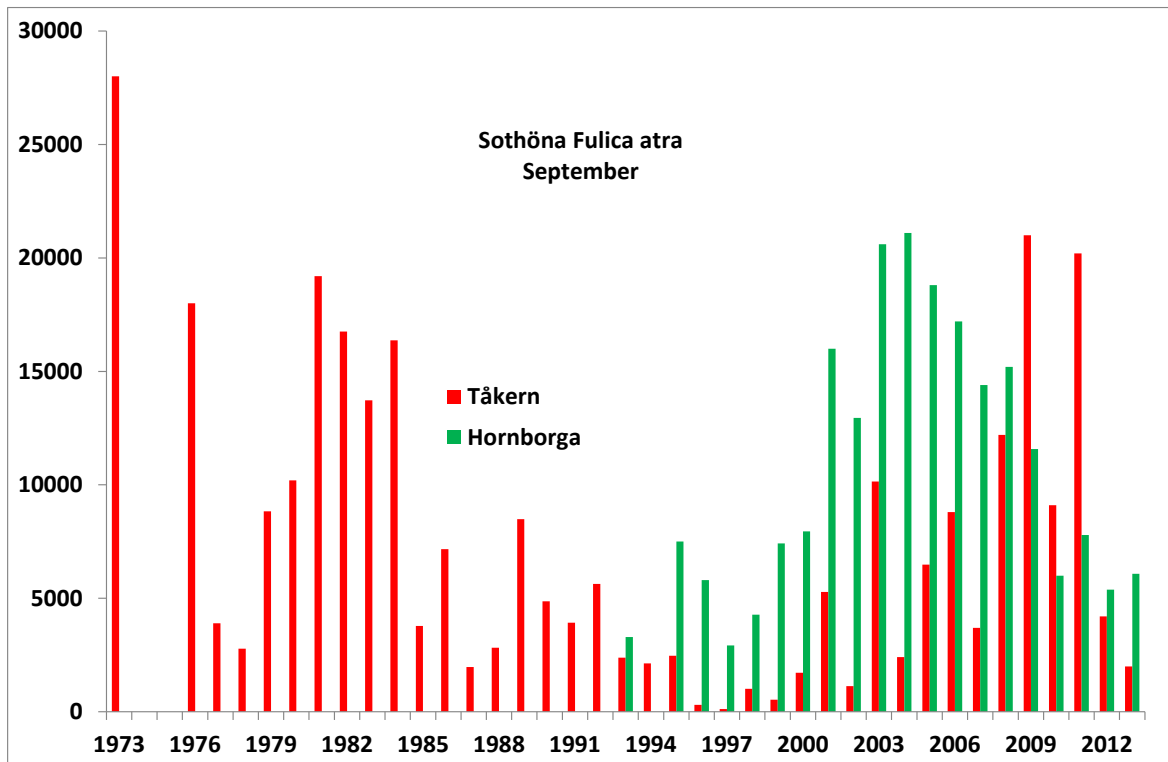

Fig. 29. Index för sothöna *Fulica atra* i Sverige september 1973 -2013 och januari 1968-2014.
Indices for Coot Fulica atra in Sweden in September 1973-2013 and January 1968-2014.

Sothönan tillhör de arter, vars index visar stora förändringar (**Fig. 29**). Beståndet kraschade efter den kalla vintern 1978/79. Nivån i september har sedan legat mycket lågt i flera år, men en återhämtning påbörjades efter den senaste kalla vintern 1987 även om det är långt kvar till de första årens höga index. De båda senaste septemberinventeringarna visade låga index. Midvinterindex visar en liknande utveckling för antalet övervintrande sothöns i landet.

Det saknas långtidstrend för septemberinventeringarna, medan midvinterinventeringarna trots de markanta fluktuationerna visar en signifikant ökande långtidstrend. Korttidstrenderna för de senaste tio åren är minskande i båda indexserierna, vilket kan relateras till de senaste årens kalla vintrar.

I september förekommer åtminstone under vissa år mycket stora koncentrationer av sothöns på Tåkern och Hornborgasjön.. Lokala förhållanden som påverkar räkningarna här kan få mycket stort genomslag och styra hela index. Jag redovisar därför räkningarna från dessa båda lokaler separat (**Fig. 30**), även om inventeringarna ingår i indexberäkningarna. Förändringarna i Tåkern, där det finns en lång serie, är i stort sett desamma som i landet i övrigt. I sammanhanget kan noteras att Tåkern hade höga tal för sothönan 2009 och 2011, vilket inte motsvarar de låga indexvärdena för övriga lokaler. I Hornborgasjön är situationen en annan eftersom de gynnsamma förhållandena för arten (liksom för många andra) först skapats av restaureringsarbetena och beståndsförändringarna därför endast återspeglar situationen i sjön.

Fig. 30. Antalet sothöns *Fulica atra* vid Hornborgasjön och Tåkern vid septemberinventeringarna 1973 – 2013.

*Number of Coot *Fulica atra* at Hornborgasjön and Tåkern at the september counts in 1973 – 2013.*

GÅSINVENTERINGARNA

Tabell 2. Antalet gäss av de olika arterna inräknade vid gåsinventeringarna i Sverige 2013- 14.
Total number of geese of the different species counted at the counts in Sweden in 2013– 2014.

	Sept 13	Okt 13	Nov 13	Jan 14
Sädgås <i>Anser fabalis</i>	25123	50988	48731	41962
Spetsbergsgås <i>Anser brachyrhynchus</i>	19	382	544	137
Grågås <i>Anser anser</i>	163248	95805	49892	31382
Bläsgås <i>Anser albifrons</i>	52	13644	15376	11856
Fjällgås <i>Anser erythropus</i>	83	12	0	1
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	29094	21914	34042	35285
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	37867	191926	152837	24711
Prutgås <i>Branta bernicla</i>	101	2295	109	21

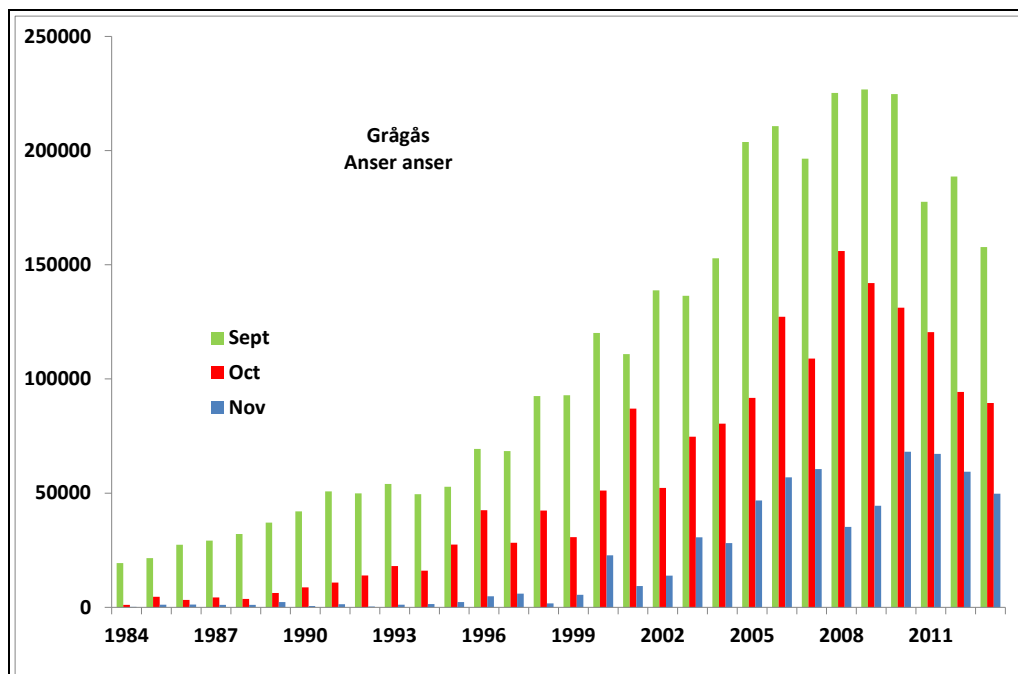
Grågås *Anser anser*

Septemberinventeringarna av grågås har nu genomförts under 30 säsonger sedan starten 1984. Under de år inventeringarna pågått ökade antalet inräknade grågäss i Sverige markant från ca 20000 1984 till 153000 i september 2004 och närmare 227000 vid inventeringen 2010 (**Fig. 31**). Antalet inräknade grågäss i september 2011 - 2013 var väsentligt lägre med färre än 200000 grågäss rapporterade, den rapporterade septembersumman för 2013 var lägre än 165000.

Även om inventeringen avser att vara fullständig så saknas de flesta år uppgifter från en del lokaler som tidigare hyst betydande höstflockar. I vissa fall kanske detta beror på att det saknats gäss på lokalen ett visst år och man inte har ansett det meningsfullt att rapportera ett helt negativt resultat, medan det andra år kanske finns gäss som inte rapporterats. Gässen sprider sig också till nya lokaler, vilket också medför att en del gäss kan förbises vid inventeringen. Jag håller det därför inte för osannolikt att det kan ha funnits ytterligare 20 000 – 30 000 grågäss i landet, vid de senaste årens septemberräkningar, dvs totalsumman torde ha överskridit 250000 individer under hösten 2010. Även om en del grågäss kan ha förbisetts i september 2011 - 2013 så är minskningen sedan 2010 säkerställd och man kan räkna med att septemberbeståndet de senaste tre höstarna legat mellan 175000 och 200000.

I september har grågässen i huvudsak varit koncentrerade till södra Sverige med stora flockar i Skåne och Mellansverige samt längs kusterna från Kalmarsund/Öland till norra Bohuslän (**Fig. 32**). Förekomsten på Västkusten är av mer sentida datum, medan grågässen tidigt visade sig i stora flockar i Skåne, Kalmarsundsregionen och i Mälardalen. Under senare år har en hel del flockar också etablerats längs Norrlandskusten i takt med att de häckande grågässen spridits norrut efter kusterna.

När inventeringarna startade hade merparten av gässen lämnat landet innan inventeringen i oktober (**Fig. 31**). Andelen grågäss som stannade ökade genom åren och de senaste höstarna fanns ca 2/3 av de räknade grågässen från september kvar i landet i oktober. Gässen har då varit mer koncentrerade till södra Sverige och de flesta flockar har lämnat Norrlandslokalerna. I södra Sverige finner man flockarna på i princip samma lokaler som i september, men många av de stora flockarna har nu lämnat Kalmarsundsregionen. I november sker en fortlöpande koncentration av de kvarvarande grågässen till södra och sydvästra Sverige.

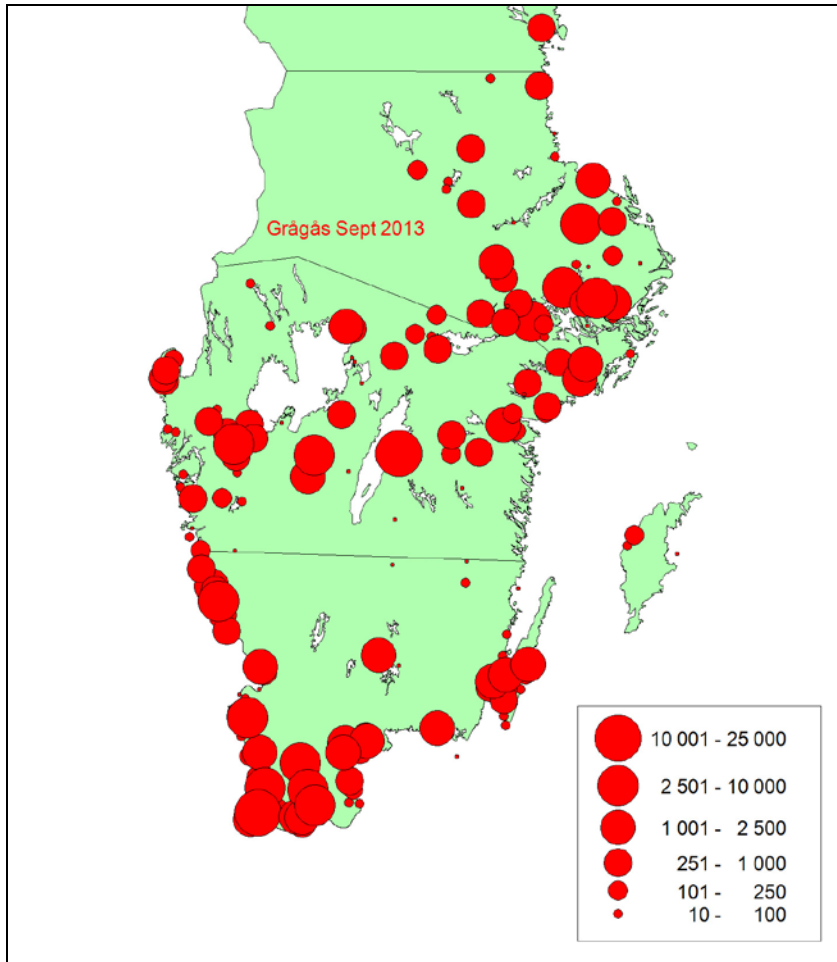
Fig. 31. Antalet inräknade grågäss *Anser anser* i Sverige vid höstinventeringarna i Sverige 1984 - 2013.

Number of Greylag Geese Anser anser counted in Sweden during autumn counts in 1984 – 2013.

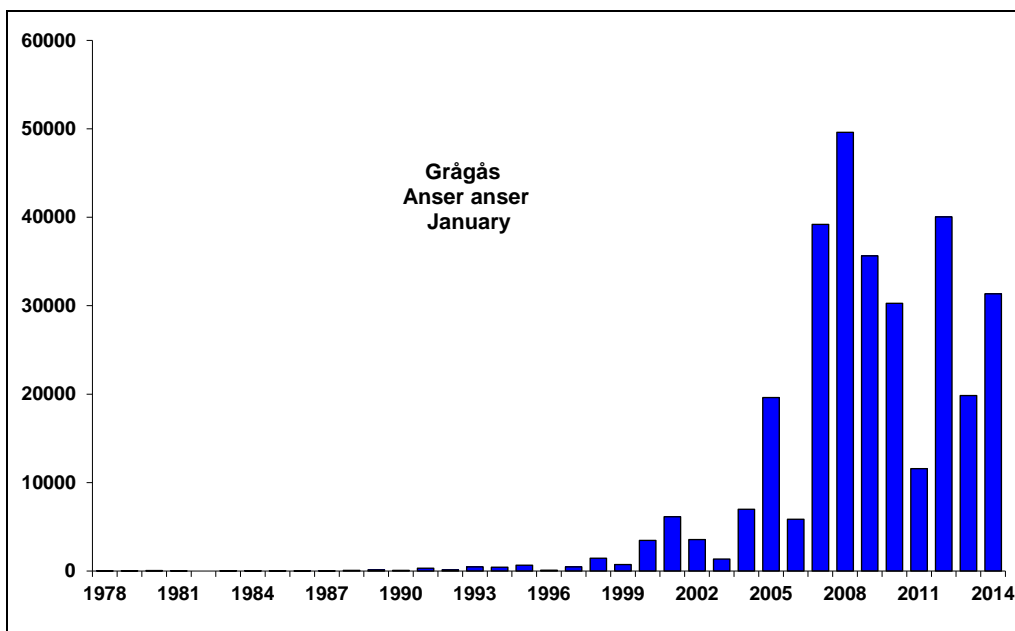
Ökningen i grågäsbeståndet har inte varit kontinuerlig hela tiden (**Fig. 31**). De första åren var den jämn, men efter 1991 tycktes antalet plana ut kring något över 50 000. En rejäl ökning i antalet inräknade gäss följde sedan och mellan september 1995 och september 2000 fördubblades antalet inräknade grågäss i landet. En del av ojämnheter i kurvan kan säkert återföras till olika väderleksförhållanden. Vissa år har fler grågäss lämnat Sverige före inventeringen jämfört med andra år. Sålunda har ökningen i några fall planat ut när förhållandena varit dåliga i vinterkvarteret i Spanien eller efter en kall vinter.

Antalet grågäss i januari har varierat en del beroende på vinterns hårdhet (**Fig. 33**). Före år 2000 var antalet grågäss i Sverige i januari lågt även om flockar om några få hundra kunde ses i sydvästra Skåne enstaka år. Antalet ökade sedan raskt och i januari 2004 räknades 6885 grågäss, men det överträffades 2005 med 20000 inräknade. Den milda vintern 2007 fanns det inte oväntat väsentligt fler grågäss i Sverige än föregående vintrar och de senaste sex vintrarna har antalet grågäss i januari legat mellan 30000 och 50000 med undantag för den riktigt kalla vintern 2011, då antalet grågäss i Sverige endast var 12500 samt januari 2013 då antalet var runt 20000. Vid den senaste inventeringen i januari 2014 noterades mer än 31000 grågäss i landet.

I januari har grågässen i huvudsak varit koncentrerade till Skåne samt kusterna i Halland, Blekinge och Kalmarsundsområdet. Några få större flockar har setts längre norrut, men i huvudsak har endast enstaka individ och mindre grupper observerats utanför de nämnda områdena.

Fig. 32. Grågåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i september 2013.
The distribution of Greylag Geese in south Sweden at the census in September 2013.

Fig. 33. Antalet grågäss *Anser anser* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2014.
*Number of Greylag Geese *Anser anser* at the January counts in Sweden 1978 – 2014.*

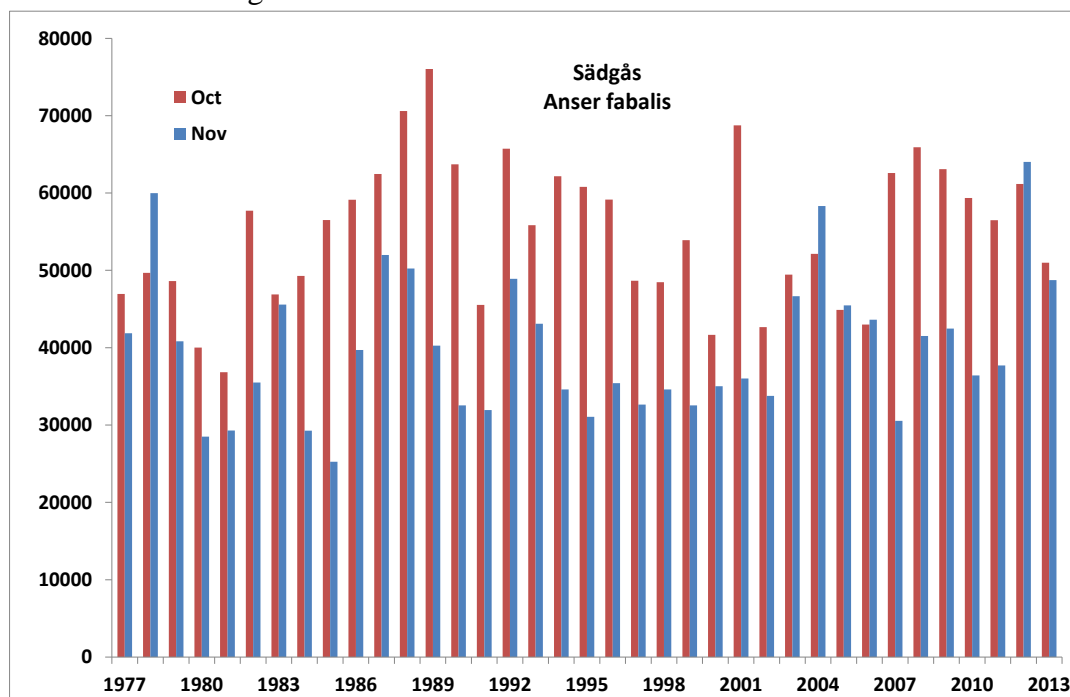
Sädgås *Anser fabalis*

För sädgåsen är oktoberinventeringen den viktigaste eftersom vi då har beståndet väl samlat på ett måttligt antal lokaler (**Fig. 34, 35**) och frostperioder ännu inte hunnit påverka sädgåsens utbredning. I oktober finns också en mycket stor del av världsbeståndet av taigasädgäss inom landets gränser. I november (vissa år) och särskilt i januari har en betydande del av sädgåsen flyttat ut ur landet och den andel av beståndet vi har kvar är starkt beroende av väderleksförhållandena.

Vid oktoberinventeringarna har sädgåsen i huvudsak varit koncentrerade till Mellansverige vilket nu har varit fallet under en lång följd av år. Den största förekomsten noterades även i oktober 2011 och 2012 vid Kvismaren.

Vid årets oktoberinventering inräknades 51000 sädgäss att jämföra med 61000 året innan (**Fig. 33**). Sedan 2007 har antalet sädgäss i landet legat runt den nivå vid oktoberinventeringarna, medan antalet varit lägre under ett antal år före 2007- .

Till skillnad från oktoberinventeringarna har antalet sädgäss i landet i november varit betydligt mer stabilt om man undantar ett par av de första åren. Antalet sädgäss i november har de flesta år legat mellan 30 000 och 40 000 med ganska måttliga fluktuationer. Åren 2003 -2006 var novembersummorna något högre med mer än 45000 sädgäss i landet, men 2007 var antalet åter lägre, kring 30000, men 2008 och 2009 sågs åter kring 41000 sädgäss i landet. I november 2010 och 2011 var antalet sädgäss i landet åter något lägre, medan novembersiffran för 2012 var den högsta under serien med närmare 64000 sädgäss, medan det i november 2013 räknades mer normala 49000 sädgäss.

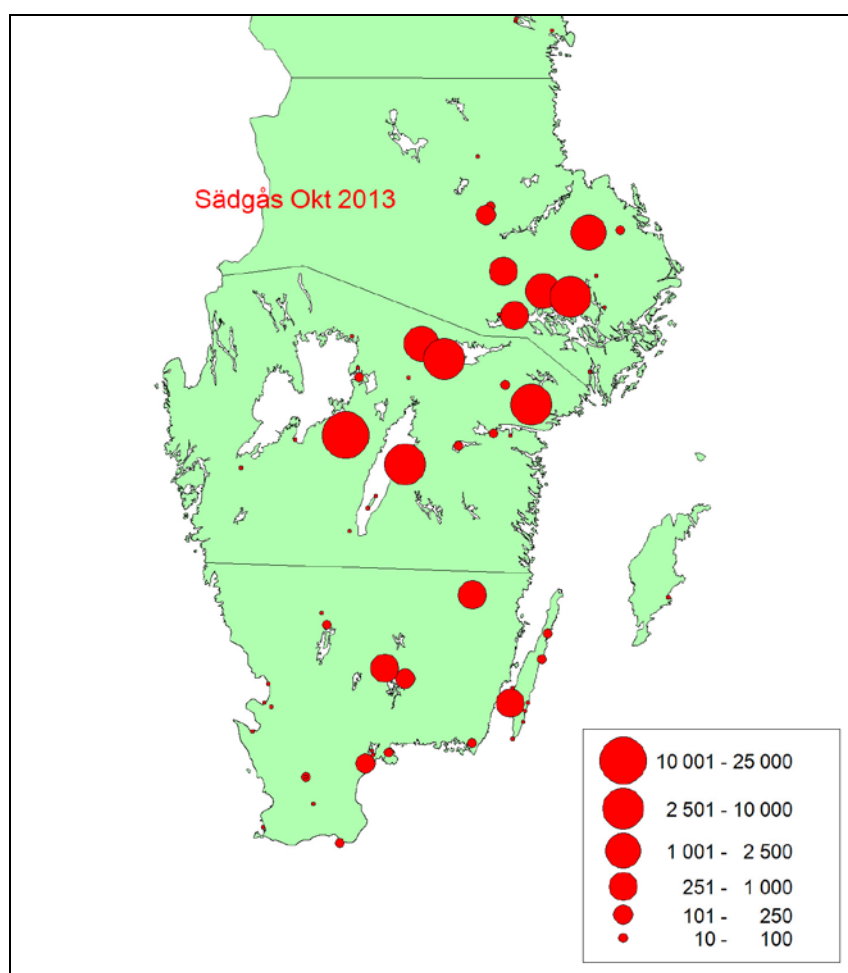

Fig. 34. Antalet sädgäss *Anser fabalis* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2013.
*Number of Bean Geese *Anser fabalis* at the autumn counts in Sweden 1977 – 2013.*

Sädgåsen representeras i vårt land av två olika former, taigasädgåsen *Anser fabalis fabalis* och tundrasädgåsen *Anser fabalis rossicus*, av vilka taigasädgåsen är den dominerande formen i Sverige, som under särskilt oktober hyser en mycket betydande andel av det totala beståndet av denna sädgåsform. På de flesta viktigare lokaler inventeras sädgåsen under sina

födosöksflygningar till och från sjöarna. När det är halvmörkt är det svårt (omöjligt) att skilja de båda formerna. De senaste åren har det funnits indikationer på att tundrasädgåsen kan vara vanligare i Sverige under flyttningen än man tidigare antagit och vid inventeringarna 2009 gjordes speciella kontroller av Thomas Heinicke, som fann ca 9200 tundrasädgäss främst i Mellansverige i oktober. I Skåne, där räkningarna skett på fälten i alla år har mindre antal tundrasädgäss observerats regelbundet. Från hösten 2010 rapporterades 5700 tundrasädgäss i Sverige i samband med oktoberinventeringen, medan antalet 2011 uppgick till 7800. När denna rapport skrivs saknas aktuella uppgifter om antalet tundrasädgäss vid oktoberinventeringen 2013.

Inventeringsresultaten för oktober visar en nedåtgående trend för sädgåsen i landet från toppnoteringen med 80 000 1989 till ca 50 000, även om antalet för 2001 var högre. Från och med 2007 har antalet sädgäss (ej separerade på former) i Sverige i oktober åter varit högre och legat kring 60000, med undantag för oktober 2013 med något mer än 50000 sädgäss totalt i landet. Av allt att döma är förekomsten av *rossicus* i Sverige om höstarna ny och skulle kunna förklara de högre siffrorna för sädgäss totalt under några av de senaste höstarna.

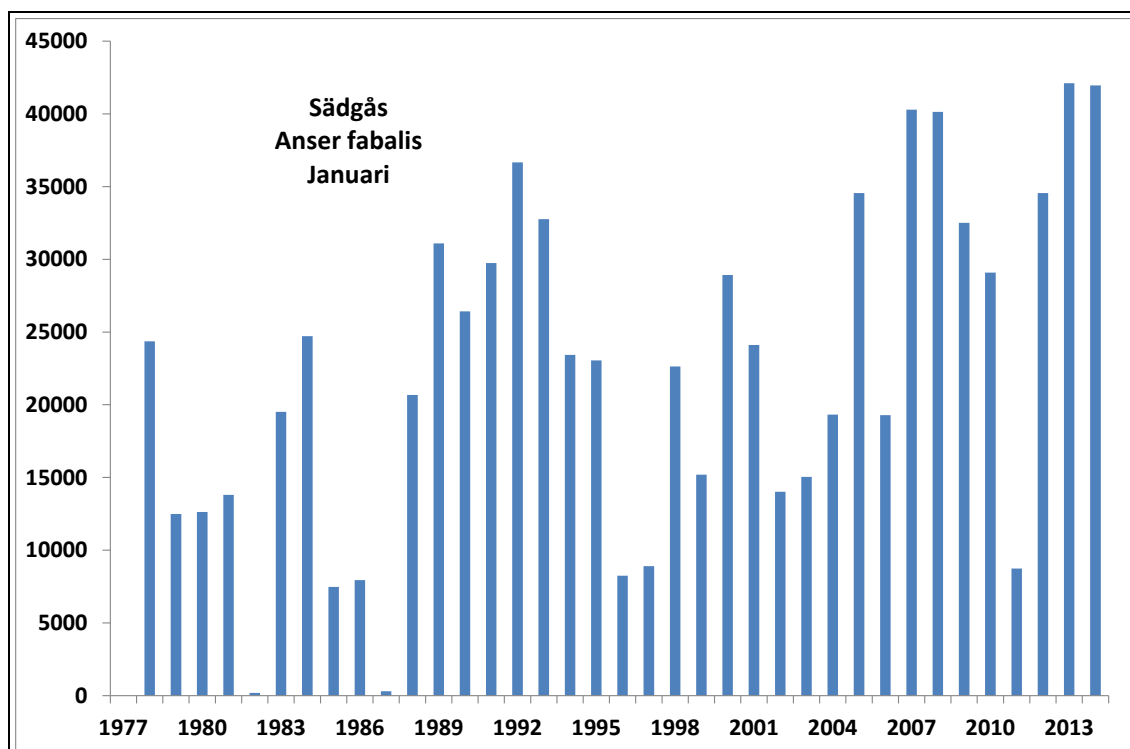

Fig. 35. Sädgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i oktober 2013.
The distribution of Bean Geese in southern Sweden at the census in October 2013.

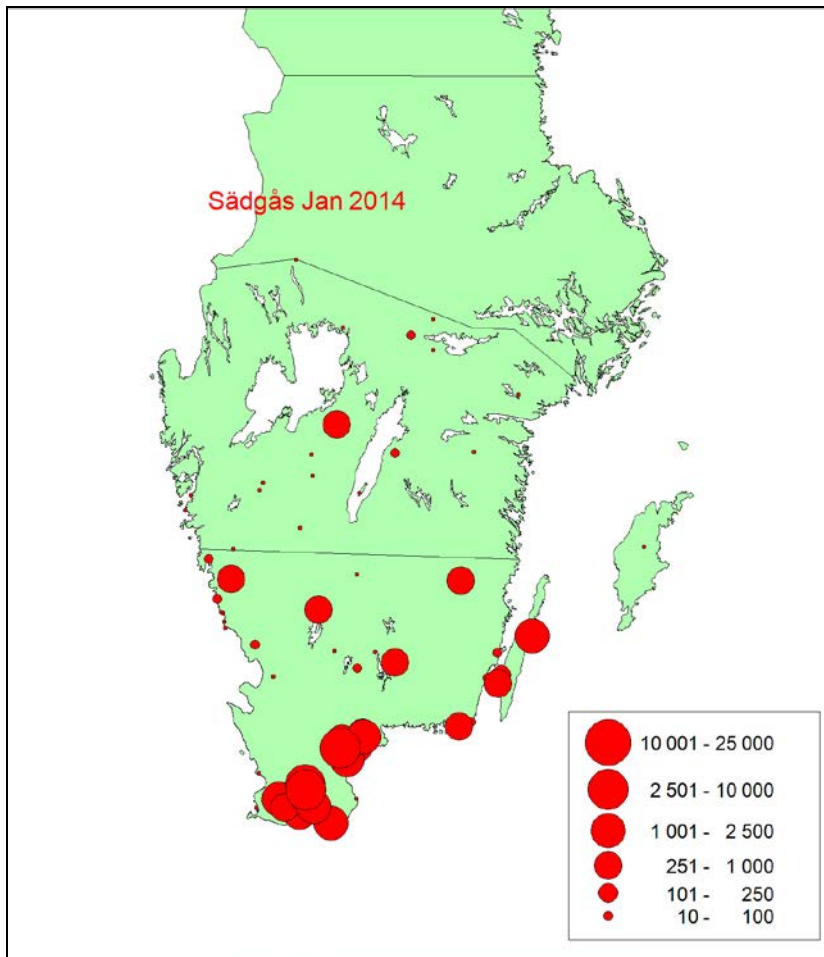
Antalet sädgäss i Sverige under vintern har visat en betydande variation mellan åren beroende på vinterns karaktär (**Fig. 36**). Januari 2007 och 2008 var mycket milda före inventeringen, vilket medförde att 39270 resp. 40130 sädgäss kunde registreras. Januari 2009 var kallare, men med måttligt snötäcke. Antalet sädgäss var också något lägre, ca 32500. Vintrarna 2010 och 2011 var kalla, men snötäcket 2010 var rätt måttligt och flertalet gäss stannade kvar. Januari 2011 hade däremot mycket snö antalet sädgäss i landet (= Skåne) var endast 8700.- Generellt har antalet sädgäss i januari visat en betydande variation mellan åren beroende på väderförhållandena.. 2012 var vintern återigen mildare före och under inventeringen och mellan 30000 och 35000 sädgäss kunde räknas in i Sverige (främst Skåne). Ytterligare fler sädgäss räknades in i januari 2013 och 2014 med de högsta summorna sedan inventeringarna startade, runt 42000.

Vid januariinventeringen 2014 ägnades speciell uppmärksamhet åt förekomsten av tundrasädgäss i flockarna. Totalt registrerades 23391 som taigasädgäss, 9330 som tundrasädgäss, medan 9241 rapporterades som enbart sädgäss. Speciell uppmärksamhet kommer att ägnas åt att skilja de båda formerna sv sägäss vid kommande inventeringar, speciellt i januari. Arbete har påbörjats med en internationell aktionsplan för tagiasädgåsen som under senare år minskat så pass mycket att den blivit rödlistad. Vinterinventeringarna kommer att få en speciell betydelse när det gäller att följa utvecklingen hos taigasädgåsen eftersom den då är koncentrerad till ett mindre område runt Sverige, Danmark, Tyskland och Polen.

Sädgåssen i januari har normalt varit koncentrerade till Skåne med endast mindre antal i andra delar av landet (**Fig. 37**). 2014 var en mild vinter och fler gäss sågs längre norrut än Skåne. I Skåne har tundrasädgåssen visat en markant koncentrerad förekomst till Kristianstadstrakten, medan endast få tundrasädgäss återfinns i den sydvästra delen av landskapet.

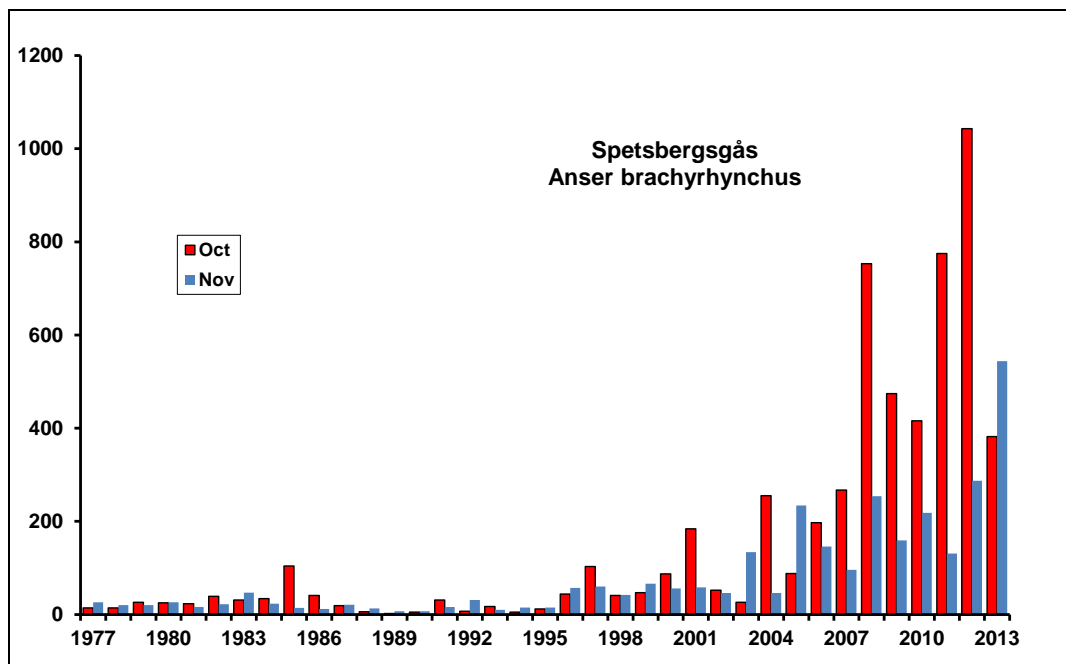
Fig. 36. Antalet sädgäss *Anser fabalis* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2014. Number of Bean Geese *Anser fabalis* at the January counts in Sweden 1978 – 2014.

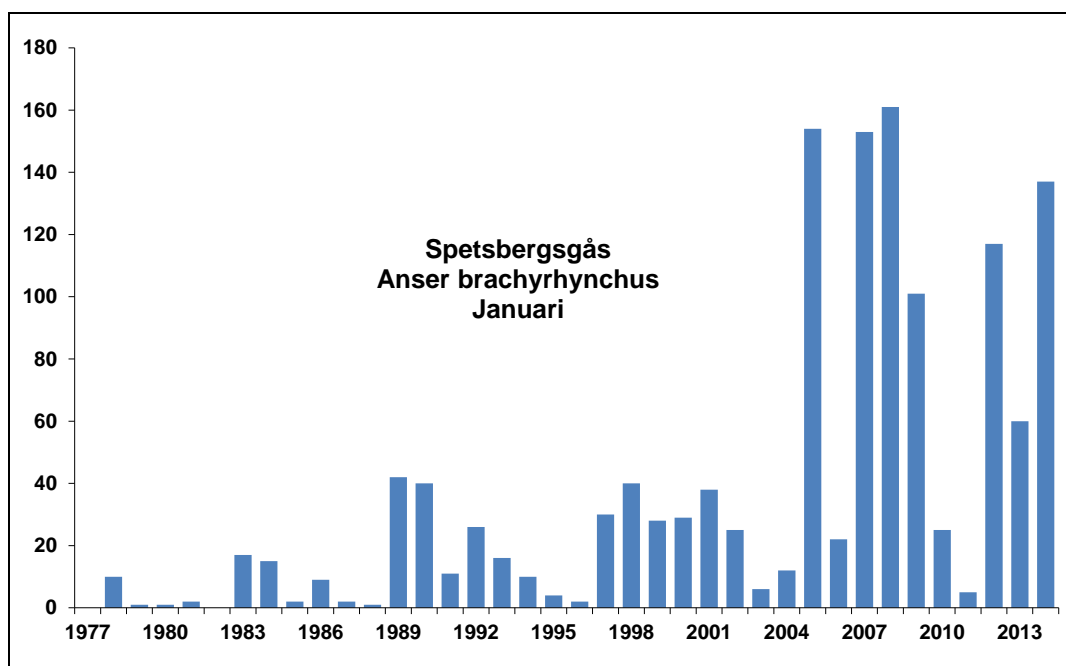
Fig. 37. Sädgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i januari 2014.
The distribution of Bean Geese in southern Sweden at the census in January 2014.

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Fig. 38. Antalet spetsbergsgäss *Anser brachyrhynchus* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2013.
*Number of Pinkfeet *Anser brachyrhynchus* at the autumn counts in Sweden 1977 – 2013.*

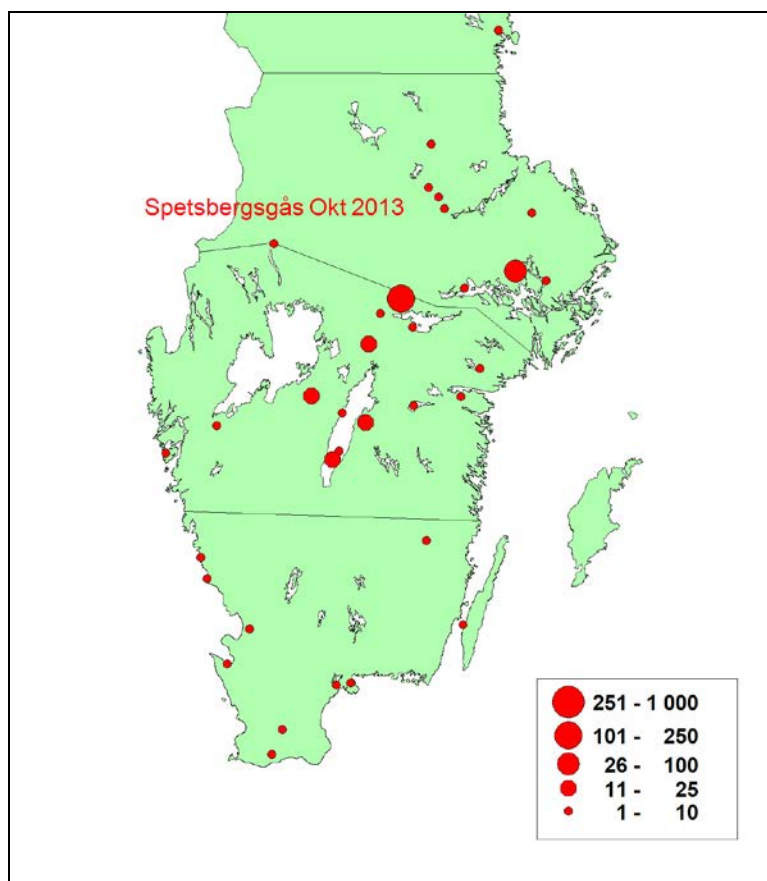

Fig. 39. Antalet spetsbergsgäss *Anser brachyrhynchus* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2014.
*Number of Pinkfeet *Anser brachyrhynchus* at the January counts in Sweden 1978 – 2014.*

Spetsbergsgåsen har regelbundet observerats i mindre antal främst i sädgåsflockarna på olika lokaler i södra Sverige. Fram till år 2000 låg totalsumman under 100 individ vid de flesta inventeringarna, men de senaste åren har allt fler spetsbergsgäss rapporterats med totalsummor på upp till 250 under hösten utom 2008 - 2013 då mellan 400 och mer än 1000 rapporterades från höstinventeringarnainräknade (**Fig. 38**). Rent generellt kan man nog konstatera att spetsbergsgåsen är underrepresenterad i protokollen eftersom den förekommer blandad med sädgåsen i de stora flockarna.

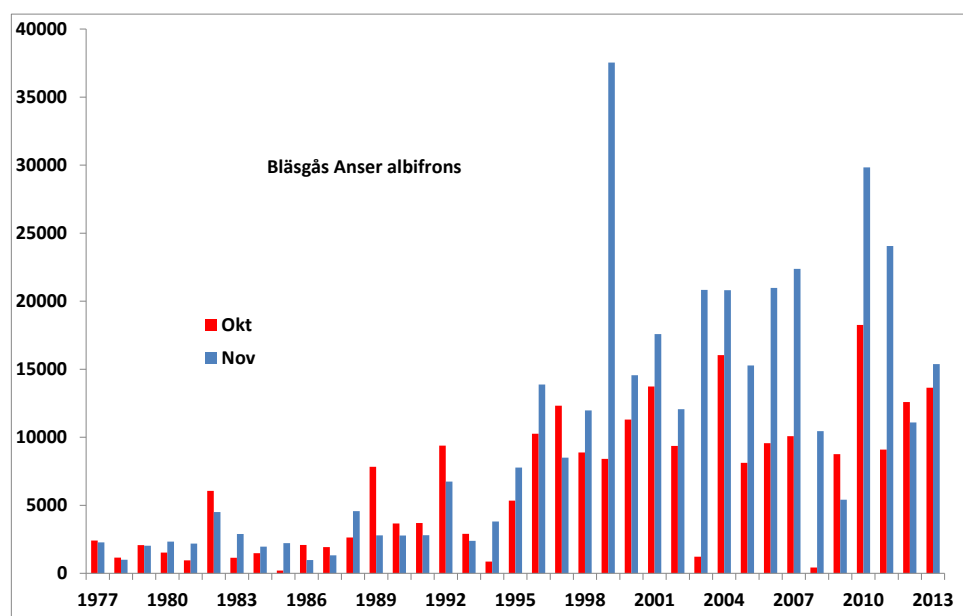
Antalet spetsbergsgäss i januari var lägre, men även här noterades en ökning under senare år (**Fig. 39**). Före 2005 var januarisummorna endast på några tiotal spetsbergsgäss, alla som enstaka eller familjer i sädgåsflockarna, men under de senaste tio vintrarna har vid flera tillfällen mer än 100 spetsbergsgäss räknats in.

I oktober 2012 observerades flertalet inräknade spetsbergsgäss i Mellansverige (**Fig. 40**) med endast ett mindre antal spetsbergsgäss på andra lokaler. Under vintern har de observerade spetsbergsgässen huvudsakligen funnits i Skåne

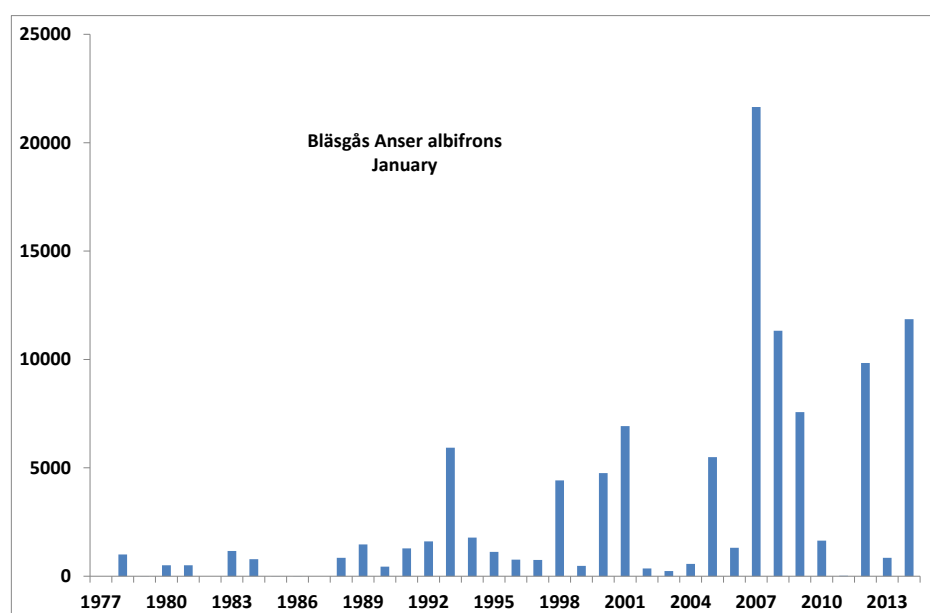

Fig. 40. Spetsbergsgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i oktober 2013.
The distribution of Pinkfooted Geese in southern Sweden at the census in October 2013.

Bläsgås *Anser albifrons*

Fig. 41. Antalet bläsgäss *Anser albifrons* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2013.
Number of Whitefronted Geese Anser albifrons at the autumn counts in Sweden 1977 – 2013.

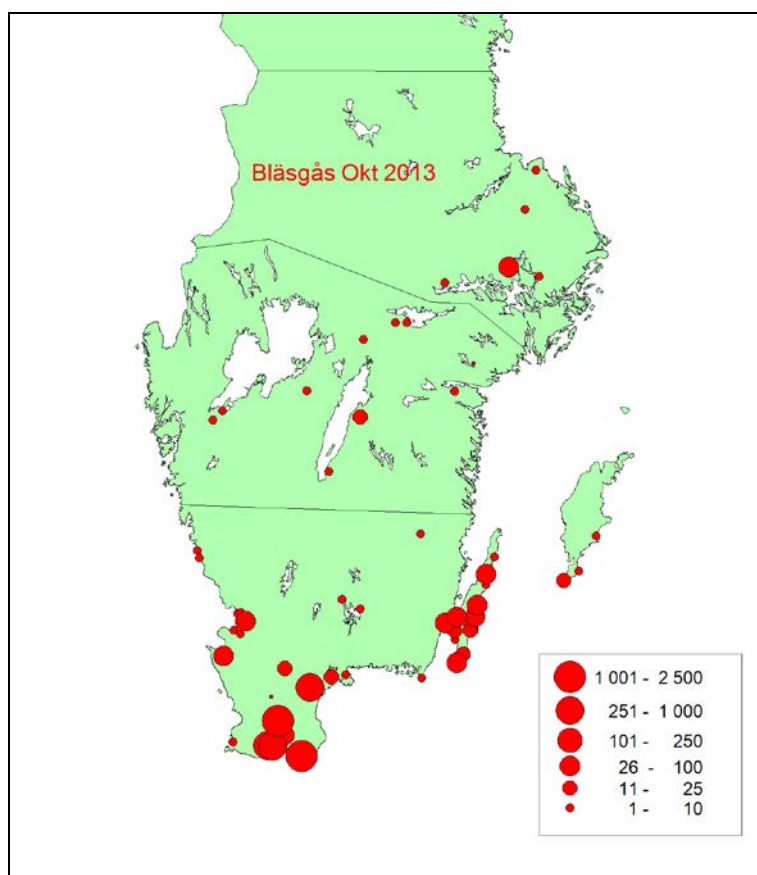
Fig. 42. Antalet bläsgäss *Anser albifrons* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2014.
Number of White-fronted Geese Anser albifrons at the January counts in Sweden 1978 – 2014.

De senaste åren har antalet bläsgäss i oktober vanligen varierat mellan 8000 och 12000 individ (**Fig. 41**), medan antalet före 1995 vanligen var väsentligt lägre. I oktober 2010 inräknades emellertid 18255 bläsgäss, vilket är den hösta oktobersiffran hittills. Den följande hösten var antalet bläsgäss tillbaka på den normala nivån. Antalet har som regel visat betydande variation mellan åren, vilket sammanhänger med att huvudsträcket från den ryska tundran till övervintringsområdena i Nordsjöländerna huvudsakligen går söder om Östersjön. Vid sydostliga vindar under flyttningen blir antalet rastare i Skåne större.

I november har bläsgässen normalt varit fler och några år var novembersumman högre än 20000. 1999 sågs högsta antalet hittills med 35000 bläsgäss i södra Sverige. Under hösten 2012 var nivån betydligt lägre med ca 10000 bläsgäss både i oktober och november, medan ca 15000 observerades i november 2013.

Bläsgåsen är ganska känslig för frost och under kalla vintrar saknas den nästan helt i landet (**Fig. 42**). Den extremt milda vintern 2007 var antalet bläsgäss över 20000 att jämföra med den tidigare högsta januarisumman på 7000 i januari 2001. I januari 2008 räknades 11000, medan 7500 räknades in i januari 2009 och endast 1600 den kalla vintern 2010. Januari 2011 var ännu kallare och endast 21 bläsgäss noterades. Januari 2012 var däremot mild före inventeringen och antalet bläsgäss var närmare 10000. 2013 sågs däremot endast få bläsänder i Sverige i januari. Medan 2014 åter gav mer än 10000 bläsgäss i landet. Antalet övervintrande bläsgäss har visat en mycket markant variation mellan åren.

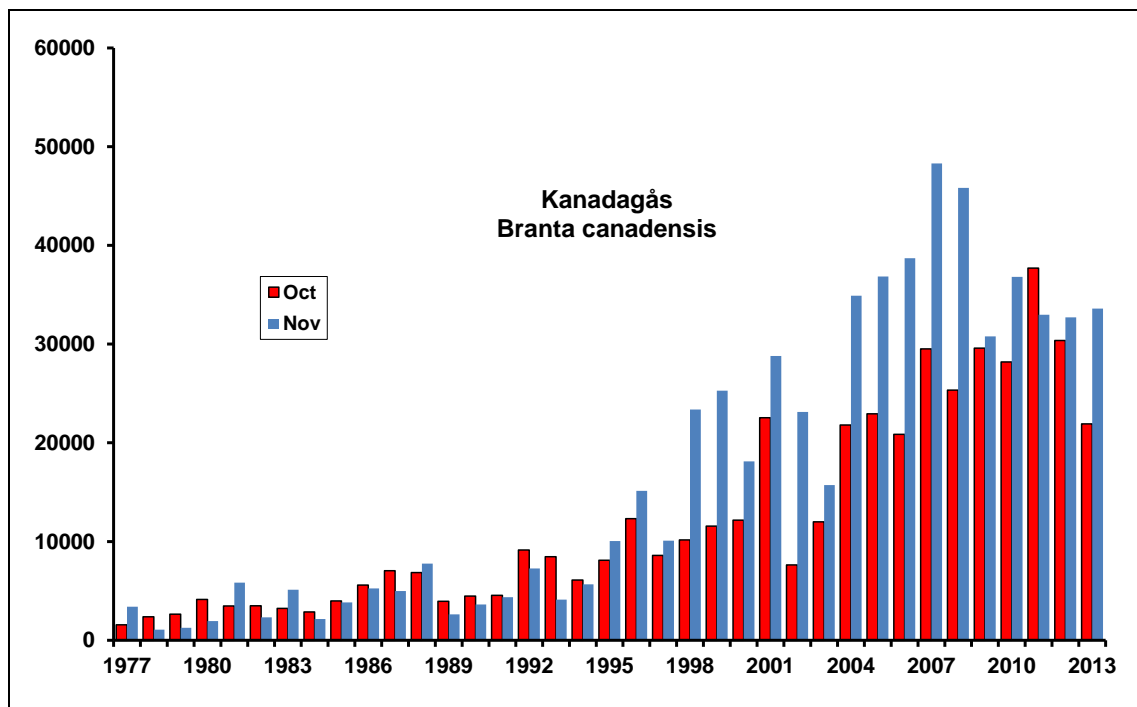
Merparten av bläsgässen har observerats i Skåne (**Fig. 43**) med den största koncentrationen i den sydvästra delen av landskapet.

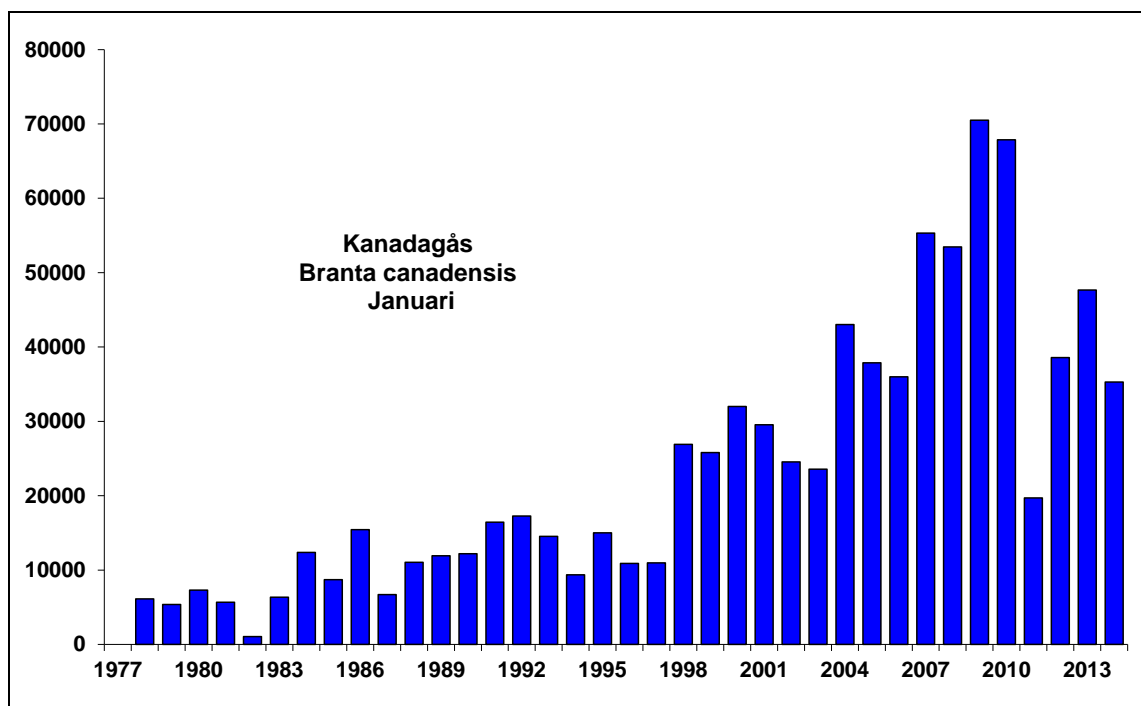
Fig. 43. Bläsgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i oktober 2013.
The distribution of White-fronted Geese in southern Sweden at the census in October 2013.

Kanadagås *Branta canadensis*

Fig. 44. Antalet kanadagäss *Branta canadensis* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2013.
Number of Canada Geese Branta canadensis at the autumn counts in Sweden 1977 – 2013.

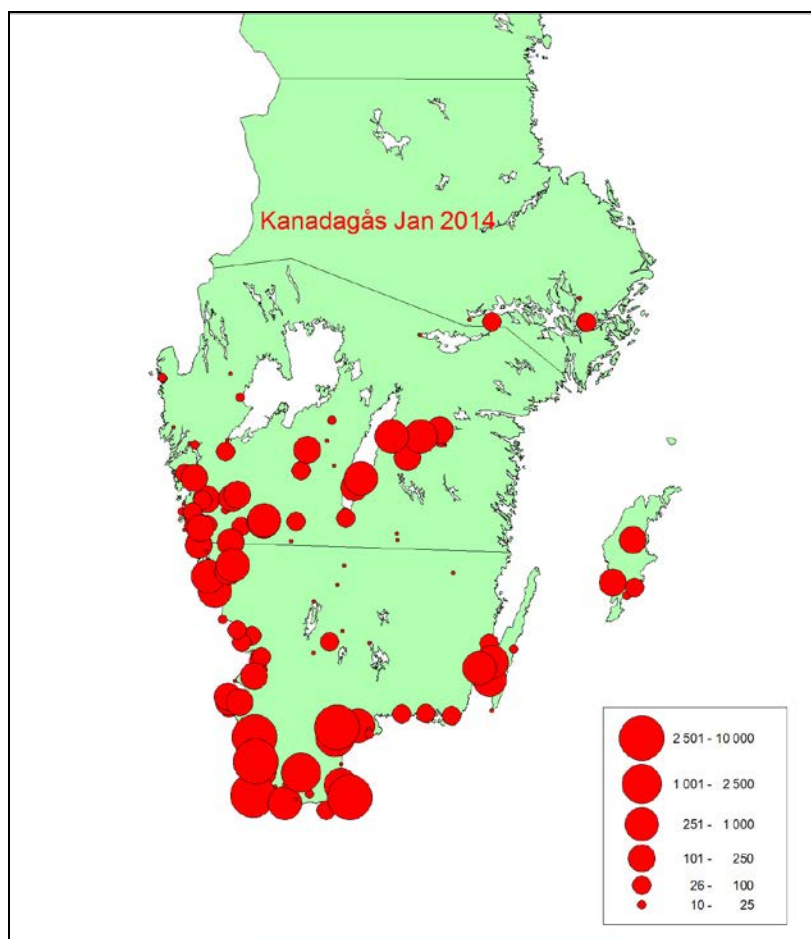

Fig. 45. Antalet kanadagäss *Branta canadensis* vid januariinventeringarna 1978 – 2014.
Number of Canada Geese Branta canadensis at the January counts in 1978 – 2014.

Kanadagåsen förekommer mer spridd än sädgåsen och omfattas därför inte lika effektivt av inventeringarna som denna. Under höstarna ses sålunda endast en mindre del av landets kanadagäss på de inventerade lokalerna. Det är svårt att skatta hur stor del av beståndet som täcks in då och det går inte att få en klar uppfattning av beståndets storlek genom att titta på totalsummorna.

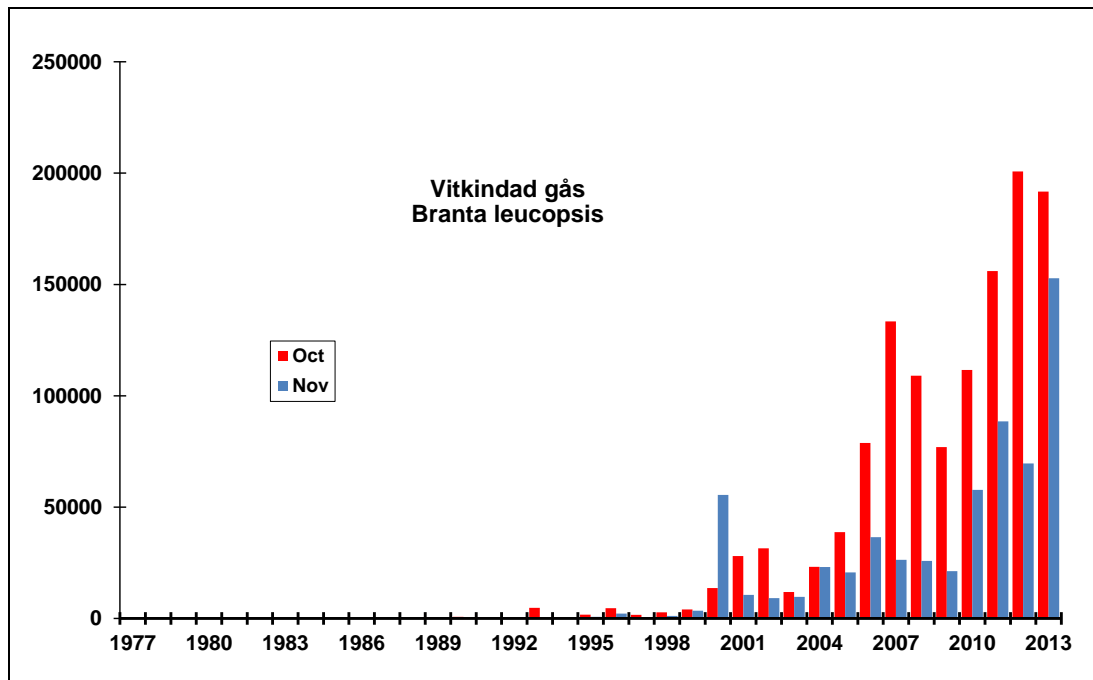
Höstinventeringarna visar däremot mycket tydligt kanadagåsens markanta ökning genom åren (**Fig. 44**). Skillnaderna mellan de senaste åren var dock inte särskilt markanta även om 2007 låg högre än föregående år och visade de högsta siffrorna för resp. månad. I sammanhanget måste man emellertid tänka på att en hel del lokaler som inventerats de senaste åren kanske inte täcktes lika bra i början. Generellt har antalet kanadagäss vid inventeringarna i oktober och november legat lägre än januarisummorna, dock inte under de senaste åren.

I januari har merparten av kanadagässen de flesta år lämnat landet norr om Skåne och västkusten (**Fig. 45**). De är mer koncentrerade och räkningarna motsvarar bättre det antal kanadagäss som finns i landet, även om det fortfarande kan finnas en del oräknade flockar i områden som inte besökts. I januari 2009 och 2010 var antalet inräknade gäss omkring 70000 (**Fig. 45**). Januari 2011 var som nämnts betydligt kallare och antalet räknade kanadagäss var också väsentligt lägre, endast ca 21000. De senaste tre vintrarna var mildare, men antalet kanadagäss i landet var betydligt lägre än under toppåren, kring 35000 – 45000.

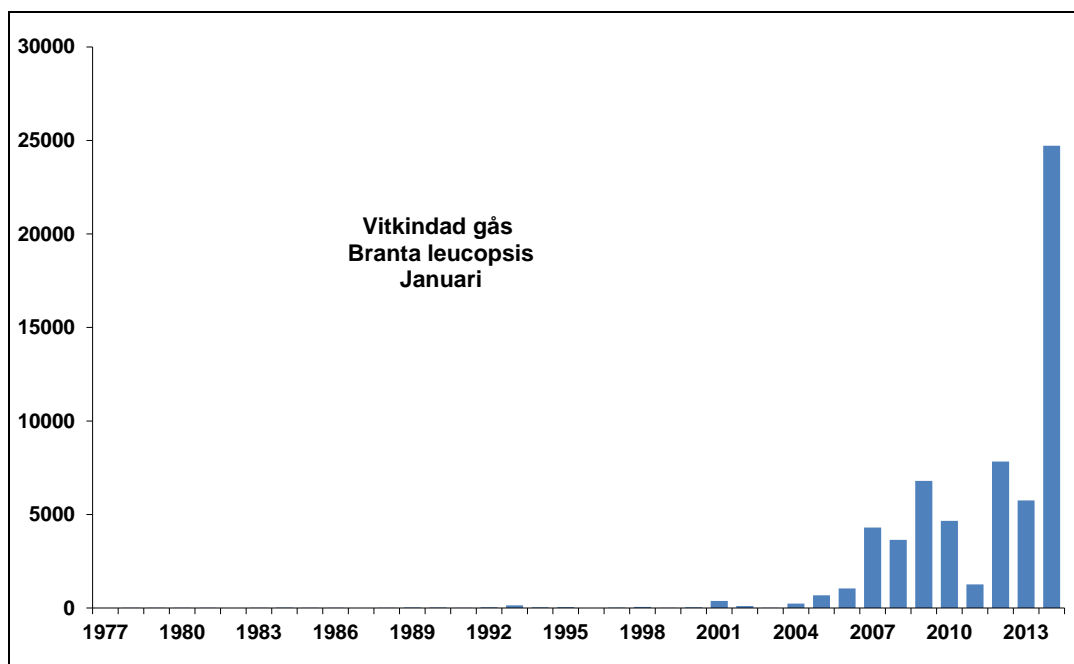

Fig. 46. Kanadagåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i januari 2014.
The distribution of Canada Geese in southern Sweden at the census in January 2014.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Fig. 47. Antalet vitkindade gäss *Branta leucopsis* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2013.
Number of Barnacle Geese *Branta leucopsis* at the autumn counts in Sweden 1977 – 2013.

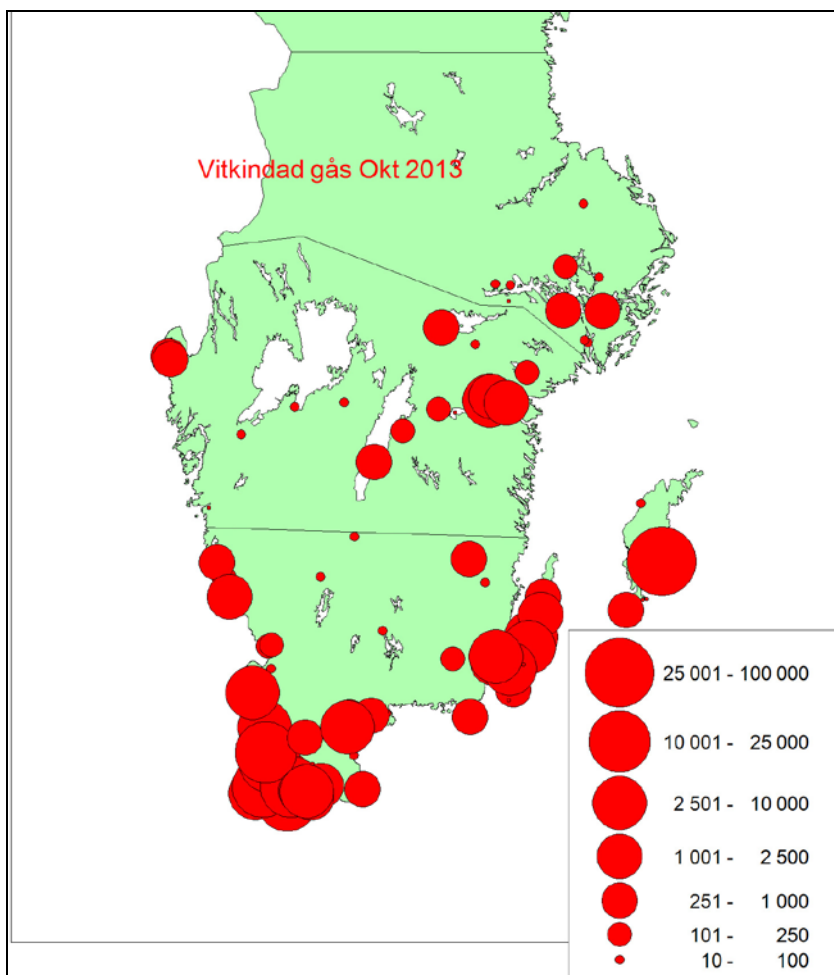

Fig.48. Antalet vitkindade gäss *Branta leucopsis* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2014.
Number of Barnacle Geese *Branta leucopsis* at the January counts in Sweden 1978 – 2014.

Den vitkindade gåsen tillhör de arter som mest markant ändrat sina rastvanor under de senaste åren. Under de första årens inventeringar förekom endast små grupper och flockar blandade med de andra arterna. Under 1990-talet började emellertid större antal dyka upp och mer än tusentals vitkindade gäss kunde ses.

Hösten 2000 inträffade en formlig invasion av vitkindade gäss i sydligaste Sverige med rekordmånga 55000 i södra Sverige vid novemberinventeringen (**Fig. 47**). Tidigare år hade endast mycket få vitkindade gäss räknats in vid höstinventeringarna. Ökningen fortsatte under de kommande höstarna och i oktober 2012 var den vitkindade gåsen den vanligaste arten på inventeringslokalerna med mer än 200000 individ. 2013 sågs också många vitkindade gäss, men summan var endast 192000. Ökningen av antalet vitkindade gäss i november var långsammare, men över 150000 noterades i november 2013.

Innan januari 2001 sågs endast mindre antal vitkindade gäss i Sverige i januari. Antalet ökade emellertid under 2000-talet och i januari 2007 - 2010 har mellan 4000 och 7000 inräknats, främst i Skåne (**Fig. 48**). Den hårdare vintern 2011 sågs endast 1265 vitkindade gäss, medan ca 8000 resp. 6000 inräknades de mildare vintrarna 2012 och 2013. I januari 2014 noterades det högsta antalet hittills med närmare 25000 övervintrande vitkindade gäss.

Fig. 49. Den vitkindade gåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringen i oktober 2013.
The distribution of Barnacle Geese in southern Sweden at the census in October 2013.

Under de senaste höstarna sags stora flockar av rastande vitkindade gäss runt om i södra Sveriges slättbygder (**Fig. 49**). De största flockarna återfanns i Skåne samt på Öland och Gotland men stora flockar fanns också på ett antal andra lokaler, t.ex. runt Bråviken.

TACK

De internationella sjöfågelinventeringarna och gåsinventeringarna hade inte kunnat genomföras utan de stora insatser som gjorts av alla de fågelräknare som utan ersättning år ut och år in spanat av våra kuster, inlandsvatten och gåslokaler. Ca 300 observatörer medverkade i andfågelinventeringarna. Däremot är det svårt att beräkna antalet deltagare i gås/traninventeringen, då många rapporterade via SVALAN. Samtliga inventerare tackas å det varmaste för sin medverkan i projektet.

De internationella sjöfågelinventeringarna finansieras genom Naturvårdsverkets miljöövervakning, tema landskap. Gåsinventeringarna stöds med anslag från Svenska Jägarförbundet (Forskningstjugan)..

Kontakt address:

Contact address:

Leif Nilsson, Ekologihuset, S- 223 62 Lund, Sweden

Tel: 046-222 37 09
070-52 55 709

Leif.nilsson@biol.lu.se

